

NOWA ZELANDIA
WARUNKI ŻYCIA I PRACY

NAKŁADEM
ODDZIAŁU SZKOLENIA ZAWODOWEGO
SZTABU GŁÓWNEGO
LONDYN, 1946

NOWA ZELANDIA

WARUNKI ŻYCIA I PRACY

Opracowali

Jan Zan

inż S. Grajnert

WYMIANA
BIBLIOTEKA POLSKA POSK
LONDYN

NAKŁADEM
ODDZIAŁU SZKOLENIA ZAWODOWEGO
SZTABU GŁÓWNEGO
LONDYN, 1946

NOWA ZELANDIA
WARUNKI ŻYCIA I PRACY

OD WYDAWCY

Wobec ograniczonego czasu przygotowania, opracowanie niniejsze nie jest wszechstronne a może nawet zawierać pewne niedokładności. Pomimo to należy przypuszczać, że odda ono Żołnierzowi Polskiemu korzyść w zorientowaniu się w warunkach życia i pracy w Nowej Zelandii.

WYMIANA
BIBLIOTEKA POLSKA POK
LONDYN

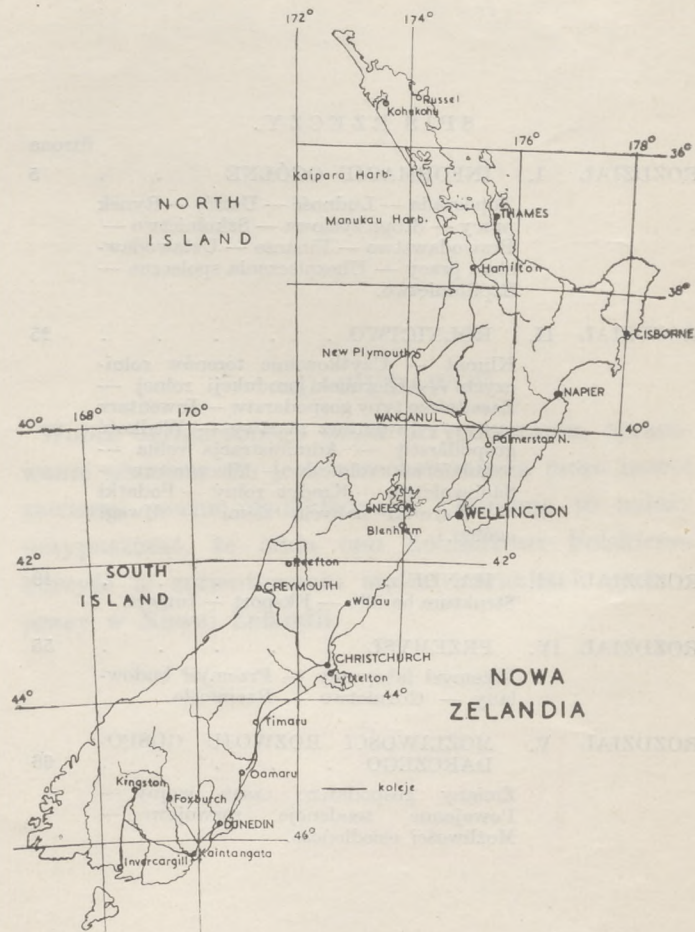
Wszelkie prawa zastrzeżone
Printed by
GEO. BARBER & SON LTD., London, E.C.4.

BIBLIOTEKA
UNIERSYTECKA
w Toruniu

1385187

SPIS RZECZY.

	Strona
ROZDZIAŁ I. INFORMACJE OGÓLNE	5
Topografia — Ludność — Ustrój — Rynek pracy — Stopa życiowa — Szkolnictwo — Prawodawstwo — Finanse — Ustawodawstwo pracy — Ubezpieczenia społeczne — Szpitalnictwo.	
ROZDZIAŁ II. ROLNICTWO	25
Klimat — Użytkowanie terenów rolniczych — Kierunek produkcji rolnej — Zasadnicze typy gospodarstw — Inwentarz żywy — Inwentarz martwy — Wielkość gospodarstw — Administracja rolna — Szkolnictwo rolnicze — Mleczarstwo — Sadownictwo — Kredyt rolny — Podatki — Warunki nabycia ziemi — Uwagi ogólne.	
ROZDZIAŁ III. HANDEL.	49
Struktura handlu — Eksport — Import.	
ROZDZIAŁ IV. PRZEMYSŁ	55
Przemysł fabryczny — Przemysł budowlany — Górnictwo — Rzemiosło.	
ROZDZIAŁ V. MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GOSPODARCZEGO	66
Zmiany gospodarcze czasu wojny — Powojenne tendencje rozwojowe — Możliwości osiedleńcze.	

NOWA ZELANDIA (New Zealand)

ROZDZIAŁ I.

INFORMACJE OGÓLNE

Topografia.

Nowa Zelandia — to Dominium wchodzące w skład Brytyjskiej Wspólnoty Narodów (British Commonwealth of Nations). Na obszar Nowej Zelandii składają się dwie duże i kilkadziesiąt małych wysp, położonych w południowej strefie Oceanu Spokojnego (Pacyfiku). Z Australią położoną o 1,200 mil na wschód, Południową Ameryką odległą o około 6,000 mil oraz Kontynentem Antarktycznym leżącym w odległości około 1,600 mil na południu — Nowa Zelandia jest najdalej położonym od Europy krajem na świecie, oraz najbardziej odosobnionym. Odległość pomiędzy Nową Zelandią a Wielką Brytanią wynosi drogą morską około 11,000 mil, a szlak żeglugowy biegnie przez Kanał Panamski.

W skład — jeśli tak można powiedzieć — Nowej Zelandii "właściwej", to znaczy obszaru branego głównie pod rozagę przy omawianiu danych objętych niniejszą broszurą, wchodzi przede wszystkim dwie główne wyspy: Wyspa Północna (North Island) i Wyspa Południowa (South Island) — obie łącznie z przyległymi małymi wysepkami.

Do obszaru Nowej Zelandii właściwej wlicza się ponadto:

Wyspę Stewart — położoną na południe od Wyspy Południowej i w odległości około 20 mil od jej najbardziej na południe wysuniętego cypla — oraz

Wyspy Chatham — położone o 467 mil na wschód od Wyspy Południowej (mniej więcej od jej środka, na wschód w linii prostej).

Łączny obszar wymienionych powyżej wysp: Północnej, Południowej, Stewarta i Chatham (obszar łądu stałego bez wód przybrzeżnych) wynosi okragło biorąc 104.000 mil kwadratowych. Stanowi to 79% przedwojennej powierzchni Polski.

Ponadto w skład Dominium Nowej Zelandii wchodzi wiele wysp jej własnych, administrowanych przez nią oraz powierzonych jej w zarząd mandatowy. Nie zamierzamy obciążać pamięci czytelnika ich obszarami i wyszczególnieniem form przynależności do Dominium, nie będzie jednak od rzeczy wyliczenie niektórych z nich, jak :

■ Wyspy Trzech Króli (Three Kings Islands)

■ Wyspy Auckland

■ Wyspy Campbell

Antypody

■ Wyspy Cooka i sąsiednie w tej grupie

■ Wyspy Kermadec — i wiele innych, o łącznym obszarze 519 mil kwadratowych.

W tym miejscu należy dodać, iż żadna z wysp dopiero co wymienionych grup nie jest regularnie zamieszkała.

Stolicą Nowej Zelandii jest *Wellington* (około 150.000 mieszkańców), jedyne właściwie duże miasto portowe, położone w południowej części Wyspy Północnej. Dodać trzeba, iż — przeciwnie niż to ma miejsce w większości krajów świata — stolica nie jest największym miastem kraju. Największe jest *Auckland*, w północno-zachodniej części Wyspy Północnej, liczy bowiem około 223.000 mieszkańców.

Dwie główne wyspy Dominium Nowej Zelandii o wydłużonych kształtach, mają bardzo długą linię wybrzeży w stosunku do swego obszaru. Linia wybrzeży raczej prosta, nie poszarpana — powoduje, że Nowa Zelandia cierpi na brak naturalnych przystani i portów, co ma swój wpływ na życie gospodarcze kraju.

■ Dalszą charakterystyczną cechą kraju jest jego

górzystość. Wysokie góry zajmują prawie 1/10 część obszaru Wyspy Północnej, a prawie połowę obszaru Wyspy Południowej. Najwyższy szczyt Wyspy Północnej nie przekracza 3.000 m. wysokości. Wyspa Południowa posiada biegnący prawie przez całą jej długość łańcuch górski: Alpy Południowe, których najwyższym szczytem jest góra Cooka (Mount Cook) o około 4.000 m wysokości. Niższe szczyty nie przekraczają 3.000 m wysokości.

Wspomnieć jeszcze trzeba o dwóch zjawiskach, które mają pewien wpływ na gospodarcze życie kraju i jego ludności. Są nimi lodowce i trzęsienia ziemi.

Lodowce pojawiają się prawie wyłącznie na Wyspie Południowej. Lodowcem stałym jest (największy) Tasman, który — wraz z wieloma innymi dość wielkimi lodowcami — spływa z najwyższych wzniesień otaczających górę Cooka. Spływając po wschodnich jej zboczach, lodowiec ma 18 mil długości i 1½ mili szerokości. Lodowce zachodnich zboczy mają mniejsze znaczenie. Lodowce na wschodniej stronie Alp Południowych posiadają znaczenie dla przemysłu turystycznego, ich wody zasilają rzeki używane do sztucznego nawodnienia dalej położonych obszarów, tudzież są źródłem energii elektrycznej.

Jeśli chodzi o trzęsienia ziemi, to głównym ich ośrodkiem są góry pochodzenia wulkanicznego. Ogólnie biorąc, Wyspa Południowa, acz bardziej górzysta, nie wykazuje ostatnio działalności o charakterze wulkanicznym. Natomiast na Wyspie Północnej, spośród czterech najwyższych szczytów górskich tylko jeden można zakwalifikować jako wulkan wygasły. Pozostałe trzy szczyty wraz z kilkoma mniejszymi są wciąż czynne wulkanicznie. W związku z tym, nawet oficjalne dane statystyczne stwierdzają, że w porównaniu z innymi krajami odczuwającymi również wstrząsy sejsmiczne, ilość trzęsień ziemi w Nowej Zelandii jest niezwykle dużą. Najbardziej ogólnie biorąc, na przestrzeni 20 lat (1922-1942), Nowa Zelandia miała około 6,000 "odczutych" — a więc nie licząc zanotowanych jedy-

nie przez sejsmografy — trzęsień ziemi. Takich trzęsień ziemi, które spowodowały szkody materialne, w ciągu wspomnianego okresu czasu było 134. Szkody ograniczyły się głównie do strat materialnych. Straty bowiem w ludziach były minimalne, a raczej są minimalne, skoro w tak rozległym okresie czasu jak od roku 1848 do 1942, a więc na przestrzeni 94 lat, było zaledwie 284 osób zabitych. Należy w tym miejscu dodać, że w liczbie tej mieści się 255 wypadków śmiertelnych jednego tylko trzęsienia ziemi, które miało miejsce w lutym 1931 roku.

Rzeki Nowej Zelandii, aczkolwiek liczne, posiadają minimalne znaczenie dla żeglugi śródlądowej. Ich górski charakter czyni je z natury rzeczy przydatnymi głównie jeśli chodzi o wytwarzanie energii elektrycznej. To też zaledwie dwie czy też trzy (i to w części) są rzekami spławnymi, ale i w tych wypadkach wobec stałego rozwoju komunikacji drogowej i kolejowej, żegluga na nich nie gra roli w gospodarstwie narodowym czy regionalnym.

Minerały gospodarczo wydobywane i użytkowane są bardzo różnorodne. Nowa Zelandia jest jednym z niewielu krajów (w grupie równych jej obszarowi), który posiada tak szeroką skalę minerałów. Posiada ona bowiem pokłady: złota, srebra, żelaza (rudy), kamienia budowlanego, platyny, rudy tungstenu, rtęci, pomeksu, ropy naftowej, krzemionki i innych mniej ważnych. Mimo tej różnorodności jednakże, złoża są ubogie i tylko nisko-procentowa ruda żelazna i węgiel są minerałami w znaczeniu "bogactwa naturalnego".

Wody mineralne, gejzery, źródła termiczne i kąpieliska mineralne Nowej Zelandii — trudno pominąć milezieniem. Wprawdzie zdrowy klimat i jeden z najbardziej wzorowych systemów ubezpieczeń społecznych kraju sprawia, że ilość przypadków chorobowych wymagających hydroterapii jest mała, jednakże rozległy obszar na którym występują źródła mineralne jest stosunkowo duży i wobec tego ma

znaczenie dla turystyki i związanych z nią usług. Na długości około 150 km Wyspy Północnej rozciąga się obszar wód mineralnych, źródeł termicznych itd. Okolica jeziora Rotorua jest ośrodkiem tego obszaru. Obszar ten, uważany za wielkie sanatorium kraju, znajduje się pod opieką rządową, na podstawie specjalnie uchwalonej ustawy. Pewna ilość gorących źródeł znajduje się również na Wyspie Południowej.

Klimat, fauna i flora — omówione są w rozdziale poświęconym rolnictwu.

Ludność.

Ludność nowej Zelandii wynosi około 1.650.000, a innych wysp wchodzących w skład Dominium ok. 100.000. — Ludność pochodzenia europejskiego (brytyjskiego) wynosi ok. 90%, dawna ludność tubylcza (Maorysi) ok. 6%; reszta to różne rasy z przewagą Chińczyków. Brak zagadnień "mniejszości narodowych", dyskryminacji rasowej i religijnej.

Językiem powszechnie używanym jest angielski, religią panującą — protestantyzm. Rzymsko-katolików jest około 200.000.

Według ostatnich danych, nieznaczną przewagą liczebną mają *kobiety* (ok. 850.000) nad liczbą *mężczyzn* (ok. 791.000).

Przyrost naturalny cechuje brak gwałtownych wahań, jednakże w ostatnim 10 leciu daje się zauważyć spadek przyrostu.

Ustrój.

Nowa Zelandia jest suwerennym państwem w ramach Brytyjskiej Wspólnoty Narodów, posiadając statut dominialny. Ustrój ten jest demokratyczny, od wielu lat gabinet ma charakter socjalistyczny.

Organami władzy w Nowej Zelandii są:

Gubernator Generalny (zarazem Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych)

Rada Wykonawcza

Rada Ustawodawcza

Izba Reprezentantów

Rząd.

Gubernator Generalny ma zakres władzy określony w Statucie Dominialnym, aktach królewskich i aktach ustawodawczych Dominium. Organem doradczym Gubernatora jest:

Rada Wykonawcza. Bez zasięgnięcia jej opinii i bez porozumienia się z tą Radą, Gubernator nie może samodzielnie wydać żadnego aktu ustawodawczego. Jeśli w jakiejś kwestii Gubernator nie podziela opinii Rady, może on wydać odpowiednie zarządzenie bez jej aprobaty, jednakże bezzwłocznie musi przedstawić swoje stanowisko w danej sprawie Królowi i to wraz z uzasadnieniem powziętych przez siebie kroków. Rada Wykonawcza składa się obecnie z 14 członków.

Rada Ustawodawcza wraz z **Izbą Reprezentantów** stanowią parlament. Rada Ustawodawcza jest jego Izbą Wyższą, natomiast Izba Reprezentantów jest jakby Izbą Niższą tego parlamentu.

Rada Ustawodawcza liczy 40 członków wybieranych na 7 lat.

Izba Reprezentantów liczy 80 członków, a jej kadencja trwa 3 lata.

Prawo wyborcze czynne i bierne posiada każdy obywatel bez różnicy płci, rasy, religii — który ukończył 21 lat i jest zarejestrowany w spisie wyborców — co z kolei może nastąpić pod warunkiem zamieszkania co najmniej 1 rok na obszarze Dominium, a co najmniej 3 miesiące w danym okręgu wyborczym. Praw wyborczych nie mają (m. inn.) cudzoziemcy.

Podział administracyjny i samorządowy. — Nowa Zelandia właściwa dzieli się na okręgi (County), w których skład wchodzi 120 jakby "starostw" polskich (boroughs), oraz 68 okręgów miejskich (town districts), z których 27 wchodzi w skład okręgu, a 41 to jakby "miasta wydzielone".

Rady miejskie i wiejskie rady szkolne, rady drogowe i in. poszczególnych jednostek administracyjnych,

posiadają znaczne zakresy działania i uprawnienia do ściągania na obszarze objętym zakresem działania, na własną rzecz różnego rodzaju opłat. Zasady wyborcze mniej więcej te same co do parlamentu. W pewnych wypadkach istnieje kwalifikacja posiadania pewnego minimum majątku, dająca prawo głosowania w niektórych kwestiach gospodarki finansowej.

Rynek pracy.

Z 1.650.000 ogółu ludności, na Wyspie Północnej zamieszkuje ok. 1.090.000, a na Wyspie Południowej ok. 547.000 (według danych z końca 1943 roku).

W czterech głównych ośrodkach miejskich (I. klasy): Auckland, Wellington, Christchurch i Dunedin — mieszka ponad 1/3 część ogółu ludności Dominium (38,5%). Dalszych dziesięć ośrodków miejskich (II. klasy) zamieszkuje ponad połowa ludności (51,7%). Na ośrodki wiejskie przypada więc reszta, czyli ok. 10% ogółu mieszkańców Nowej Zelandii.

W rozmieszczeniu ludności należy zanotować dwa zjawiska: pierwsze, to, — tak zresztą powszechny od początków bieżącego stulecia na całym świecie, — pęd do większych ośrodków miejskich. Pęd ten zauważyć można również w Nowej Zelandii z tym, że w ostatnich latach przed wojną nasilenie ruchu ludności do miast stale się zmniejsza. Drugim zjawiskiem jest stały ruch przesiedleńczy ludności Nowej Zelandii na Wyspę Północną.

Jeśli chodzi o podział ludności według zatrudnienia, przeciętne zarobki, rozdział dochodu społecznego, oraz średnie wydatki — podajemy niżej dane ilustrujące te zagadnienia:

Zatrudnionych w rolnictwie	...	160.000 osób
Zatrudnionych w przemyśle		
fabrycznym: mężczyzn	...	72.000
kobiet	...	26.000

		98.000 osób

Zatr. w innych gałęziach przemysłu	10.000 osób
Zatr. specjalnie w przemyśle budowlanym	15.800 „
Zatrudnionych w handlu, urzędach itd.... ..	120.000 „
Zatrudnionych w transporcie	65.000 „

Wszystkie powyższe dane obliczone są w przybliżeniu z zaokrągleniem do najbliższego tysiąca w dół i pochodzą z roku 1939/40. Rozmyślnie pominięto późniejsze dane, albowiem wszystkie przesunięcia i zmiany w późniejszych latach spowodowała wojna. Koniec roku 1939 i początek (nawet do połowy roku 1940) daje najtrafniejsze dane, albowiem do tego czasu gospodarka narodowa Nowej Zelandii nie była jeszcze w pełnym stopniu dotknięta wysiłkiem wojennym.

Niewątpliwie interesująca będzie przeciętna wysokość zarobków robotników fabrycznych. Tak więc z końcem 1939 r. i początkiem 1940 r. zatrudniony w fabryce *mężczyzna* zarabiał tygodniowo przeciętnie Ł. 5. 1. 9, *kobieta* zaś Ł. 2. 4. 10. — Te same dane, ale jako przeciętna dla roku 1942 wynoszą: *mężczyzna*: Ł. 6. 1. 8. — *kobieta*: Ł. 2. 13. 2.—

Należy zaznaczyć, iż powyższe dane trzeba przyjąć z pewnymi zastrzeżeniami, które w drobnym stopniu mogą zmienić stosunek liczb.: Przeciętna obliczona była mianowicie za pewien szczególny tydzień, a więc sezon w danej gałęzi przemysłu, a nawet choroby robotników mogą spowodować zmiany, dalej zaś — nie brano pod uwagę nad-godzin.

Według dosyć dokładnych obliczeń, przeciętny roczny dochód na mieszkańca w Nowej Zelandii wynosi Ł. 650. (Obliczeniami objęto ludność od 20 roku życia włącznie).

Dla porównania przeciętnego dochodu z wydatkami rodziny, podajemy poniżej zestawienie budżetu przeciętnej rodziny nowo-zelandzkiej. Zaznaczyć trzeba, iż dane przytoczone poniżej pochodzą z

roku 1930 i stanowią przeciętną obliczoną z kilkudziesięciu grup rodzin różnych co do liczebności, warunków zarobkowania, mieszkania, miejscowości, okręgu zamieszkania itd. — Z tego względu stanowią stosunkowo wiernie dane. Wziąwszy dalej pod uwagę, iż z wyjątkiem wyrobów przemysłowych i mieszkań od r. 1930 był tylko nieznaczny wzrost kosztów utrzymania, oraz że stopa życiowa w Nowej Zelandii jest stosunkowo wysoka — dane te mogą być nadal uważane za aktualne:

Wydatki na :	% dochodu	Łącznie	% dochodu
1. Mięso	11.81
2. Mleko, nabiał	8.47
3. Inne art. spożywcze	9.24	...	29.52
4. Czynsz za mieszkanie	21.93	...	21.93
5. Opał i światło	6.17	...	6.17
6. Odzież, bielizna, inne wyroby sukienne i tekstylne	9.77
7. Obuwie	2.84	...	12.61
8. Umeblowanie	1.82
9. Galanteria gospodarcza (garnki, szczotki itd.)	0.37
10. Porcelana, fajanse itd.	0.26
11. Komunikacja	3.70
12. Gazety i książki	2.00
13. Napiwki i wydatki na inne usługi osobiste	0.54
14. Wydatki na utrzymanie domu w czystości	1.09
15. Tytoń	1.30	...	11.08
16. R ó ż n e	18.69	...	18.69
		R a z e m ...	100.00

Jeśli chodzi o dochody według źródeł zarobkowania, to najlepiej ilustrują to następujące dane :

Pensje i zarobki		" Inne " do- chody (z docho- dami spółek han- dlowych włą- cznie)		Dochody z eme- rytur, rent, zasił- ków itp.		RAZEM w mil. £.
Suma (w mil. £.)	%	Suma (mil. £)	%	Suma (mil. £)	%	
123.6	57.1	80.5	37.2	12.4	5.7	216.5

Dla uzupełnienia tego obrazu warto przytoczyć jeszcze liczby obrazujące całość bogactwa narodowego Nowej Zelandii. I tak :

Wartość własności publicznej ... £. 395.000.000

Wartość własności prywatnej ... £. 750.000.000

R a z e m £. 1.145.000.000

Po odliczeniu zadłużenia rządu
wewnątrz kraju i zadłużenia
samorządów £. 240.000.000

Bogactwo narodowe Nowej Ze-
landii wynosi więc w przy-
bliżeniu... .. £. 905.000.000

Nowa Zelandia opiera swe bogactwo na eksporcie. Wywozi artykuły żywnościowe i surowce, a przywozi wyroby gotowe względnie pół-fabrykaty dla przeróbki na miejscu.

Eksport obejmuje głównie masło, sery, mięso i przetwory mięsne oraz wełnę. Te produkty stanowią 3/4 całego wywozu.

Nowa Zelandia importuje : odzież i wyroby włókiennicze, metale, maszyny, cukier, herbatę, kawę, alkohole, tytoń, papier i przybory piśmienne, oleje, samochody i części do nich, chemikalia, leki, sztuczne nawozy, drzewo (budulec).

Import wyrobów fabrycznych i pół-fabrykatów stanowi prawie 80% całego importu.

Równowartość importu przypadająca na głowę mieszkańca Nowej Zelandii wynosi przeciętnie — £. 35. 0. 0.

Prawie połowa importowanych produktów pochodzi z Wielkiej Brytanii. Innymi krajami z których Nowa Zelandia przywozi potrzebne towary są : Holenderskie Indie Wschodnie (cukier i mieszanka spirytusowa do napędu silników), Cejlon (herbata), Australia — na drugim miejscu po Wielkiej Brytanii jako kraj importu — (żelazo i stal, metalowe wyroby gospodarstwa domowego i maszyny, aparaty radiowe, budulec, papier i wyroby z papieru), Stany Zjednoczone — na trzecim miejscu w imporcie N. Zelandii — (tytoń, wyroby metalowe, maszyny, aparaty radiowe, papier, samochody osobowe i ciężarowe oraz autobusy). Mniejszy udział w imporcie mają : Kanada i Japonia. Wszystkie dane z 1939 r.

Stopa życiowa.

Stopa życiowa ludności jest wysoka. Dla jej zilustrowania przytoczymy najistotniejsze dane z dziedziny mieszkalnictwa, elektryfikacji, sieci dróg, ilości samochodów, szkolnictwa itd.

W dziedzinie mieszkalnictwa zaznacza się obecnie (jak zresztą i w innych krajach) brak mieszkań. Doprowadziło to do energicznej akcji Rządu, która rozpoczęła się już w roku 1935 od zbadania sytuacji w 115 okręgach. Oto ciekawe wyniki tych badań :

Liczba ludności	901.353
Liczba budynków mieszkalnych	225.000
Budynki używane na mieszkania (stan niezadawalający, ale łatwy do poprawienia)	31.663
Budynki zamieszkiwane, a zupełnie nienadające się do tego celu	6.827
Budynki mieszkalne w których urządzenia mieszkalne są tylko częściowo zadawalające	23.768
Budynki mieszkalne, w których urządzenia mieszkalne są całkowicie niezadawalające	20.096
Budynki mieszkalne w których warunki mieszkaniowe są poniżej minimalnego poziomu	27.214
Nadmiar osób w budynkach, w których warunki mieszkaniowe są poniżej minimalnego poziomu	68.405
Ilość budynków mieszkalnych przepelnionych	9.835
Nadmiar mieszkańców w tych budynkach przepelnionych	14.761

Dla uzupełnienia powyższych danych, dodać trzeba, iż według przyjętego przez Nową Zelandię miernika, "przeludnienie" powierzchni mieszkalnej następuje, jeśli liczba osób na ilość izb mieszkalnych przekracza następujące wytyczne :

1 izba mieszkalna	2 osoby
2 izby mieszkalne	3 "
3 " "	5 osób
5 " "	7 i pół
5 lub więcej izb mieszkalnych*)	10 osób

Tak więc, ostatnie lata przyniosły głód mieszkaniowy w Nowej Zelandii. W pewnym stopniu przyczyniły się do tego trzęsienia ziemi, dalej wszechświatowy kryzys w latach 1930 — 1935, a wreszcie ostatnio wojna i spowodowany nią brak rąk do pracy. W chwili obecnej, na jedną izbę mieszkalną przypada w Nowej Zelandii 3,3 osoby.

*W wypadku ilości izb mieszkalnych większej niż 10 — na izbę dodatkową 2 osoby.

Jeśli chodzi o spożycie prądu elektrycznego, to wynosi ono przeciętnie 1.448 kilowato-godzin na głowę rocznie.

Dalsze dane ilustrujące stopę życiową ludności, są następujące :

Na 1.000 mieszkańców przypada 1,1 km. kolei żelaznej
1 km dróg bitych wypada na 10 mieszkańców
1 samochód przypada na 7 mieszkańców.

Szkolnictwo.

W dziedzinie szkolnictwa, stan ilustrują następujące dane :

Na 100.000 mieszkańców
przypada około ... 148 szkół powszechnych
... .. 16 szkół ogólno-kształcących i technicznych
... .. typu średniego.

Jeśli chodzi o szkoły techniczne, to zgrubsza podzielić je można na dwie grupy : (a) szkoły w małych ośrodkach, będące w zasadzie ogólno-kształcącymi szkołami średnimi z tym jedynie, że kładzie się większy nacisk na stronę praktyczną przedmiotów technicznych — oraz (b) duże szkoły techniczne w wielkich ośrodkach (skupiskach). — Szkół typu (b) było w 1940 r. dwadzieścia jeden, a posiadały one następujące oddziały : Przemysłowy, Handlowy i Wiedzy Ogólnej, Gospodarstwa Domowego, Rolnictwa, Sztuki.

Należy wspomnieć również o szeroko rozwiniętym i pozostającym pod patronatem rządu poradnictwie zawodowym (w zakresie wyboru zawodu), zarówno w większych jak i mniejszych ośrodkach.

Szkolnictwo stoi bardzo wysoko i cieszy się szczególnym poparciem państwa. Pomijając szkolnictwo niższe i średnie (uczniowie otrzymują częściowe wyższenie w szkole, bilety kolejowe itd.) najdroższe studia, a mianowicie uniwersyteckie, są w Nowej Zelandii praktycznie biorąc dostępne dla każdej zdolnej jednostki (przykładem są np. tubylcy, Maorysi, zajmujący bardzo poważne stanowiska w rządzie, wielu

jest znanymi lekarzami, prawnikami itd.). I tak np. w 1940 r. liczba stypendiów uniwersyteckich (różnej skali, od Ł. 20 do Ł. 60 rocznie, oprócz zwolnień od czesnego) wynosiła 1.511. — Jeśli dodać do tego, iż w tym samym 1940 r. na 4 uniwersytetach nowozelandzkich i na dwóch Kolegiach Rolniczych, o poziomie uniwersyteckim, studiowało 5.528 słuchaczy — trzeba stwierdzić, że co 5 student posiadał stypendium. I dalej: w tym samym 1940 r. 2.508 studentów ukończyło studia, ucząc się przez cały czas bez żadnych opłat.

Nowa Zelandia posiada 4 uniwersytety: w Auckland, Wellington, Dunedin i Canterbury. Dwie wyższe szkoły rolnicze: w Canterbury i Palmerston North — a wreszcie Akademię Górniczą w Dunedin.

Analfabetyzm jest nieznanym.

Szczególną uwagę poświęca się dokształcaniu dorosłych, w tej zaś dziedzinie największy rozwój osiągnął Robotniczy Związek Oświatowy (Workers' Educational Association).

Z końcem 1941 r., w ramach działalności towarzystwa Zaopatrzenia Kraju w Biblioteki, działały wypożyczalnie książek w 387 miejscowościach.

Prawodawstwo.

Prawodawstwo N. Zelandii nie jest ujęte w jednolite kodeksy i przybiera formy podobne do W. Brytanii. Odnosi się to w głównej mierze do handlu, gdzie rządzi wiele niepołączonych z sobą aktów ustawodawczych oraz zwyczajów handlowych niemal identycznych z brytyjskimi wobec faktu, że W. Brytania jest zarówno największym dostawcą jak i odbiorcą. Zakładanie firm indywidualnych, spółek — nie jest w zasadzie trudniejsze niż w innych krajach i istnieją faktyczne możliwości zakładania i prowadzenia spółek i firm przez cudzoziemców. Należy jednak zwrócić uwagę, że handel i przemysł podlegają dość daleko idącej kontroli rządu w ostatnich latach.

Finanse.

Monetą obiegową jest Nowo-Zelandzki funt szterling (ŁNZ), dzielący się na takie same jednostki (szylingi, pency itd.) jak w Wielkiej Brytanii. Wartość wymienna nowozelandzkiego funta szterlinga w stosunku do brytyjskiego funta szterlinga wynosi: 16 *szylingów* za 1 ŁNZ. A zatem, w celu przeliczenia wartości oznaczonej w ŁNZ na równowartość w Ł., należy odliczyć 1/5. I odwrotnie, w celu przeliczenia wartości oznaczonych w Ł. na ich równowartość w ŁNZ., należy dodać 1/4.

Bankiem Emisyjnym jest Bank Rezerw Nowej Zelandii, upaństwowiony w 1936 r.

Podobnie jak w Wielkiej Brytanii charakterystyczną cechą obrotu finansowego jest obrót czekowy.

Jeśli chodzi o kredyt, to we wszystkich gałęziach handlu i przemysłu istnieje szereg zarówno państwowych jak i prywatnych (a także w dużym stopniu samorządowych) instytucji kredytowych.

Stopa dyskontowa i redyskontowa Nowozelandzkiego Banku Rezerw wynosi obecnie od 26 lipca 1941 — 1,1/2%. — Stopa dyskontowa banków handlowych wynosi od 1 sierpnia 1941 r. 4%.

Jedną z wydanych niedawno ustaw zakazuje importu (wwozu) jakichkolwiek monet (innych niż co najmniej wybitych przed 100 laty i to srebrnych), bez względu na to jaki kraj posiada je jako monetę obiegową (a więc ograniczenie obejmuje również bilon brytyjski) oraz bez względu na to czy posiada ona autoryzowany obieg w Nowej Zelandii. Wyjątek stanowią osoby przybywające do N. Zelandii, którym wolno wwieźć bilon srebrnego w wysokości nieprzekraczającej Ł. 2. 0. 0. Wwóz banknotów emitowanych przez Bank Angielski, Bank Szkocji albo Bank Północnej Irlandii, jest również zakazany.

Jeśli chodzi o podatki, to są one różnorodne i dość wysokie. Niemniej wspomnieć trzeba, że co najmniej

Ł. 200 rocznego dochodu jest wolne od podatków. Dotyczy to osoby samotnej. Zwolnienia osób posiadających rodziny na utrzymaniu są znacznie większe, a zwolnienia te cechuje progresja. Suma podatku na głowę ludności wynosiła:

w roku 1939	Ł. 23. 9. 2
w roku 1940	Ł. 27. 5. 2

Ustawodawstwo pracy.

Jeśli chodzi o ustawodawstwo pracy, to, oprócz powszechnie znanych zjawisk: ustalania stawek płacy przez Związki Zawodowe, 40 godzinnego tygodnia pracy, państwowej pomocy lekarskiej, zasiłków na wypadek bezrobocia, kalectwa, starości — dodatkowe szczegóły są następujące:

Przy zasadzie 40-godzinnego tygodnia pracy, obowiązuje 8 godzinny dzień pracy, przy czym praca bez przerwy nie może trwać dłużej niż 4 godziny i kwadrans. Przerwa musi wynosić co najmniej 45 minut. Zasady tej nie stosuje się jednak w niektórych gałęziach pracy, jak np. fabrykach przetworów mlecznych, mrożenia mięsa, w wytwórniach konfitur itp.

Minimum tygodniowego wynagrodzenia gwarantowanego wynosi Ł. 2. Praca w godzinach nadliczbowych jest dozwolona jedynie po uzyskaniu pisemnego zezwolenia Inspektora Fabrycznego, jednakże zakazane jest zatrudnianie pracowników młodocianych i kobiet w niedzielę. Minimum wynagrodzenia za godzinę nadliczbową: 1 szyling 3 penty. — Od roku 1944 robotnikowi należy się 2 tygodnie płatnego urlopu na rok.

Jeśli chodzi o warunki pracy w handlu, to sklepy muszą być zamykane o godzinie 6 popołudniu. Wyjątek stanowią niektóre branże oraz okręgi wiejskie. Obowiązuje również 40-godzinny tydzień pracy i pół dnia wolnego raz w tygodniu (jak w W. Brytanii).

Pracownicy hoteli i restauracji, mają specjalne uprawnienia. Tak na przykład tydzień roboczy wynosi 44 godziny, ale w czasie 8-godzinnego dnia pracy, osoby zatrudnione w restauracjach i hotelach muszą mieć pełną godzinę przerwy na posiłek, po nieprzerwanym czasie pracy przez 5 godzin i 15 minut. — A oto przykłady warunków pracy w handlu:

Praca nie może w zasadzie rozpoczynać się przed 7 rano z wyjątkiem niektórych zajęć jak np. piekarze (4 rano), rzeźnicy (6 rano), dostawcy mleka (w okręgach i zależnie od warunków lokalnych — po zatwierdzeniu przez ministra — 3 rano).

Praca nie może przeciągać się poza godzinę 10,30 wieczór, w zasadzie raz w tygodniu i w pewnych szczególnych wypadkach — poza 11 wieczór.

Biura (z wyjątkiem np. biur kolejowych, linii żeglugowych, prasy) muszą najpóźniej kończyć pracę o godzinie 5 popołudniu.

Ważną rolę w ochronie pracy w Nowej Zelandii odgrywa Sąd Rozjemczy. Poza normalnymi czynnościami wynikającymi z jego istoty (rozjemstwo w sporach wynikłych ze stosunku pracy), do zakresu działania tego Sądu należy, między innymi, ustalanie podstawowych stawek wynagrodzenia robotników dla wszystkich zakładów pracy na obszarze kraju.

Związki Zawodowe odgrywają decydującą rolę. Należą do nich (osobnych zresztą) zarówno pracodawcy jak i pracownicy. Oto cyfry ilustrujące siłę związków zawodowych:

W dniu 31 grudnia 1942 roku było w N. Zelandii:

Związków Zawodowych pracodawców przemysłowych (główne)	23
Związków Zawodowych pracodawców przemysłowych (afiliowane do powyższych)	155

R a z e m 178

Wszystkie te związki liczyły w dniu 31 grudnia 1942 r. 13,042 członków.

Na ten sam dzień, jeśli chodzi o Związki Zawodowe pracowników było :

Związków głównych	39
Związków afiliowanych	209
R a z e m	248

Liczba członków tych Związków wynosiła ... 218.398

Należenie do Związku Zawodowego nie jest absolutnym warunkiem otrzymania pracy, ale praktycznie biorąc bez przynależności do jakiegokolwiek związku jest to niemożliwe. Również w zasadzie nie ma dyskryminacji z punktu widzenia narodowości. Brak oznak samoobrony rynku pracy przed napływem cudzoziemców, albowiem napływ ten jest tak mały, że nie grozi konkurencją miejscowej ludności.

Nowa Zelandia, jak zresztą i inne kraje, nie jest całkowicie wolną od bezrobocia i zjawisko to występuje w różnym czasie w większym lub mniejszym nasileniu. Trudno jest jednakże ustalić w krótkości jakieś przeciętne dane, albowiem lata bezpośrednio poprzedzające wojnę cechowały okresy bezrobocia spowodowanego bądź wszechświatowym kryzysem gospodarczym, bądź okresowymi trudnościami finansowymi kraju jako całości, co odbijało się na zastoju w różnych gałęziach robót publicznych i w przedsiębiorstwach prywatnych; dalszymi czynnikami były zmiany w ustawodawstwie i organizacji w sferze bezrobocia, a wreszcie zjawisko bezrobocia sezonowego, występującego nieledwie stale, w związku ze strukturą gospodarczą N. Zelandii (np. gwałtowne zmiany w wytwórniach przetworów mlecznych, przedsiębiorstwach zajmujących się mrożeniem mięsa i produkcją

przetworów mięsnych itd.) Jeszcze jedną trudnością nie pozwalającą na przytoczenie dokładnych danych jest fakt, że przez wiele lat przeprowadzano statystyki bezrobocia jedynie jeśli chodzi o robotników zatrudnionych przy robotach publicznych.

Stosunek do bezrobocia obrazuje jednak fakt, że państwo zwalcza energicznie płacenie zasiłków jako jedynej formy pomocy w czasie bezrobocia. Istnieje raczej tendencja kierowania bezrobotnych do pracy w innych gałęziach zatrudnienia, o ile nie mają pracy w swojej specjalności, a dopiero gdy to jest niemożliwe, bezrobotny otrzymuje pewien zasiłek w gotówce.

Wojna zmniejszyła oczywiście bezrobocie. Wobec zmian w gospodarce kraju, które niewątpliwie odbijają się na jego strukturze powojennej, należy się powstrzymać od przytaczania liczb. Dodać jeszcze należy, iż N. Zelandia nie cierpi na brak kwalifikowanych rąk do pracy. Jak już poprzednio mówiliśmy, źródłem dochodu społecznego jest prawie wyłącznie przetwórstwo spożywcze i płodów rolniczych. Wobec więc braku przemysłu ciężkiego a nawet lekkiego — zagadnienie braku wysoko kwalifikowanych techników, inżynierów wszelkich gałęzi, majstrów fabrycznych itd. praktycznie nie istnieje.

Ubezpieczenia społeczne. Są one powszechne i przymusowe. Podlegający ubezpieczeniu wpłaca wpisowe i płaci około 5% sumy zarobku czy pensji. Obowiązkowi płacenia składek podlegają również spółki handlowe i przedsiębiorstwa przemysłowe. W zamian zato ubezpieczeni otrzymują (zależnie oczywiście od tego czy i którym odpowiadają warunkom) — zasiłki: starczy, wdowi, sierocy, na wypadek niezdolności do pracy lub bezrobocia, rodzinny. Opracowuje się ostatnio plany, aby w ramach istniejącego systemu ubezpieczeń społecznych (względnie jego rozszerzenia) doprowadzić do zabezpieczenia minimum dochodu rodziny.

Szpitalnictwo.

Jest ono niezmiernie rozwinięte i wraz z opieką lekarską stanowi chlubę kraju. Ilustrują to następujące cyfry: (rok 1940):

Łączna liczba szpitali 130

w czym: 70 szpitali powszechnych

1 szpital nieuleczalnie chorych

45 szpitali położniczych

5 sanatoriów dla gruźlików

1 instytucja zapobiegawcza gruźlicy

2 szpitale nieuleczalnych gruźlików

2 przychodnie dla gruźlików

4 szpitale chorób zakaźnych.

Przeciętna dziennie zajętych łóżek ... 7.306

Płóść łóżek szpitalnych na 1.000 mieszkańców 6,0

Wydatki na szpitalnictwo na głowę

mieszkańca rocznie Ł. 1. 12. 6

Płóść szpitali prywatnych 324

ROZDZIAŁ II.

ROLNICTWO*)

Klimat.

Klimat Nowej Zelandii wybitnie sprzyja rozwojowi rolnictwa. Ciepło i dostatek wilgoci powoduje bujną roślinność, łagodne zimy umożliwiają trzymanie zwierząt gospodarskich pod gołym niebem przez cały okrągły rok. Odpada więc konieczność wznoszenia budynków gospodarskich, które zwykle są największym obciążeniem kapitałowym. Opady są rozłożone równomiernie w ciągu całego roku. Ogólnie klimat jest bardzo łagodny, ciepły i zdrowy.

Należy pamiętać, że N. Zelandia leży na Południowej Półkuli i że pory roku przypadają tam w innym czasie niż u nas. Okres zimowy trwa od kwietnia do września, letni — od października do marca.

Większość opadów przynoszą wiatry zachodnie. Pasma górskie, biegnące z południa na północ, zbierają większość wilgoci, tak, że tereny położone na wschód od gór, są raczej suche, jak np. prowincja Otago na Wyspie Południowej. Przeciętna wysokość opadów waha się od 30 do 75 cali rocznie (od 762 do 1.705 mm), natomiast w rejonach, położonych wyżej, wynosi ponad 75 cali (1.805 mm), a w środkowym Otago zaledwie 10 do 15 cali (254 — 381 mm). W Polsce, w War-

*) Opracował inż. S. Grajner.

szawie mieliśmy około 550 mm opadów, a dopiero na Podkarpaciu więcej, np. w Tarnowie — 850 mm.

Wegetacja roślinna zostaje zahamowana w ciągu zimy tylko na Wyspie Południowej; na Wyspie Północnej roślinność rozwija się przez cały rok bez przerwy. W związku z tym zewnętrzny wygląd pól i krajobrazu mało się zmienia w ciągu roku.

Jak już wyżej wspomniano, opady są rozłożone dość równomiernie i za wyjątkiem prowincji Central Otago, w żadnej prowincji nie ma miesiąca bez conajmniej 1,2 cala (30 mm), a najgorsze okresy suszy nie przekraczają 2 miesięcy.

Na północy, głównie w prowincji North Auckland najwięcej deszczów przypada w zimie, na południu w Central Otago główne nasilenie opadów jest w lecie.

Tereny położone na wschód od pasm górskich, szczególnie na Wyspie Południowej, są wystawione na działanie gorących i suchych wiatrów północno-zachodnich. W rejonach tych mamy rozległe pastwiska, podobne do stepów, zwane tam "tussocks".

Klimat N. Zelandii jest ciepły, przeciętna średnia waha się od 50 do 59° F. (10° do 15° C.) przy czym na północy różnica między średnią temperatury najgorętszego i najzimniejszego miesiąca wynosi 12,5° F (7° C). Zimy tam, jak widzimy, nie ma wcale i zaledwie jeden przymrozek zdarza się w ciągu roku, podczas gdy na południu w Central Otago różnica między najcieplejszym i najzimniejszym miesiącem jest dwa razy większa, a ilość przymrozków wynosi 192 rocznie.

Średnia roczna temperatura w Polsce wynosiła około 8° C (Warszawa), a wahania między temperaturą najwyższą i najniższą bardzo duże w porównaniu z N. Zelandią, bo około 65° C, ilość dni z opadami w N. Zelandii wynosi od 77 do 194, tj. nieco mniej, niż w Polsce (133 Łuck, do 225 — Tatry), zato deszcze w Nowej Zelandii są gwałtowniejsze i obfitsze.

Dane meteorologiczne, średnie roczne.

Stacja Meteorologiczna	Suma opadów		Liczba dni z opadami
	w calach	w mm	
Auckland	45	1.143	184
Napier	35	885	113
Wellington	47	1.193	166
Nelson	38	965	118
Hotitika	114	2.921	187
Christchurch	26	660	126
Dundein	40	1.016	161
Invercargill	45	1.143	194
Clyde	15	481	77

Stacja Meteorolog.	Ilość godzin nasłonecznienia.	Temperatura	
		w °F	w °C
Auckland	2.033	59	15
Napier	2.416	56	13,3
Wellington	2.050	54	12,2
Nelson	2.510	54	12,2
Hokitika... ..	1.918	52	11
Christchurch	1.967	52	11
Dundein	1.711	52	10
Invercargill	1.626	50	10
Clyde	2.409	51	10,5

Użytkowanie terenów rolniczych.

Nowa Zelandia jest krajem wybitnie rolniczym, a ściślej mówiąc — hodowlanym. Z ogólnego obszaru, wynoszącego 66.390 tys. akrów (około 27 mil. ha) około połowy jest użytkowane, jako pastwiska, a zaledwie milion akrów (około 400 tys. ha) znajduje się pod zasiewami, tyleż pod plantacjami specjalnymi, jak sady, ogrody itp. Reszta — to przestrzenie nie nadające się do wykorzystania rolniczego, mniej niż 3 miliony akrów lasów i zarośli oraz osobno około 5 mil. akrów, znajdujących się we władaniu krajowców (Maorysów).

Hodowla była i jest w dalszym ciągu najważniejszą dziedziną gospodarki. Początkowo były hodowane tylko owce, trzymane na pastwiskach naturalnych. Obecnie hodowla bydła mlecznego jest równie ważna, jak owiec. Inne działy produkcji rolniczej odgrywają znacznie mniejszą rolę. Obrazują to następujące cyfry.

W roku 1943 wartość całej produkcji Nowej Zelandii wynosiła : 163,5 mil. £. (N. Z.), w tym :

Produkcja roślinna	11,2	mil.
Owce	42,3	„
Produkty mleczne	40,0	„
Inne rolnicze	3,16	„
Górnictwo	5,1	„
Rybactwo	0,6	„
Leśnictwo	4,5	„
Przemysł	41,2	„
Budownictwo i różne	13,4	„

Charakterystycznym rysem rolnictwa N. Zelandzkiego jest dążenie do osiągnięcia wysokiej sumy produkcji, przypadającej na jedną osobę, zatrudnioną w rolnictwie. Wiemy, że N. Zelandia jest bardzo słabo zaludniona. Na niespełna 1.700 tys. ludności wiejska stanowi około 43%, tj. 730 tys. ludzi. Wypada więc 1 człowiek na 66,5 akrów (18,6 ha) ziemi użytkowanej rolniczo, względnie 27,5 akrów (11 ha) ziemi uprawnej. Jest to w uderzającym kontraście do stosunków, panujących u nas przed wojną, gdzie stałym problemem był nadmiar rąk roboczych w rolnictwie i gdzie panował tzw. głód ziemi. W Polsce na jedną osobę ludności miejskiej, wypadło niewiele więcej, niż 1 ha ziemi użytkowanej rolniczo, względnie około 0,8 ha (2 akry) gruntów ornych.

Nowa Zelandia jest krajem, który zaledwie od 100 lat jest we władaniu białego człowieka. Ziemia, którą obejmowano w posiadanie w imieniu Króla, była albo niczyja, albo należała do Maorysów. Obecnie na 66 milionów akrów — 22 miliony są sprzedane, nadane,

lub wypuszczone w wieczystą dzierżawę (freehold), 16 milionów jest zarezerwowanych na cele publiczne, 16 milionów wydierżawionych przez „Koronę”, czyli przez rząd, na zasadach normalnej, długoterminowej dzierżawy, 2 miliony znajdują się nadal w rękach państwa (obszar ten przeważnie nie nadaje się do rolniczego użytkowania), około 5 mil. akrów należy do krajowców (Maorysów) i przeszło 5 mil. wód, dróg, nieużytków itp.

Farmer więc jest albo właścicielem, albo dzierżawcą, przy czym w tym ostatnim wypadku właścicielem jest przeważnie państwo. Bardzo rozpowszechnionym jest tzw. sharing farming, czyli gospodarowanie na spółkę. Właściciel daje gospodarstwo, tj. ziemię, budynki, inwentarz żywy i martwy lub jego część, — drugi wspólnik daje przede wszystkim swą pracę i umiejętność fachową, czasem także część inwentarza. Zyskami dzielą się oni zwykle po połowie. W wypadku wyjątkowo wartościowego gospodarstwa właściciel zabiera większą część. Jest to bardzo interesujący sposób współpracy, gdyż pozbawiony kapitału rolnik-fachowiec, może pracować, jako samodzielny gospodarz, a nie jako robotnik.

Kierunek produkcji rolniczej.

Jak to już wyżej powiedzieliśmy, Nowa Zelandia nastawiona jest przede wszystkim na hodowlę owiec i krów mlecznych. Zwierzęta pasą się na pastwiskach okrągły rok; na ogólny obszar około 30 mil. akrów pastwisk, około 17 mil. jest tzw. sztucznych, to jest specjalnie zasianych mieszanką traw. Sposób zakładania tych pastwisk był dość prosty. Dzikie ugory, zarośnięte trawą i krzakami, tzw. bush, zostały spalone. Na pogorzelsku siano poprostu mieszanki traw — i to było wszystko. Od dłuższego czasu rząd subwencjonuje stosowanie wapnowania i nawożenia superfosfatami, dzięki czemu, po początkowym wyczerpaniu gleby, plony pastwisk znów są lepsze. Mimo to jednak, wydajność ziemi stopniowo się zmniejsza.

Stałe intensywne wypasanie, przy wybitnie jednostronnym nawożeniu, można uważać, jako gospodarkę do pewnego stopnia rabunkową.

Zboża, głównie pszenica i owies, są uprawiane we wschodnich i południowych okręgach Wyspy Południowej. Jęczmień siany jest na bardzo ograniczonym obszarze. Większość innych roślin uprawiana jest przeważnie na paszę. Znaczna część owsa spasana jest, jako pasza zielona; brukiew uprawiana jest powszechnie, szczególnie na Wyspie Południowej, podobnie buraki pastewne. Uprawa lucerny się rozpowszechnia. W okręgach, gdzie dominują gospodarstwa mleczne, dołowanie kiszzonek w ziemi stosuje się na szeroką skalę.

Wyspa Północna ma łagodniejszy klimat i więcej opadów. Dzięki temu gospodarka rolna posiada tam charakter wybitnie pastwiskowy. W ostatnich latach daje się zauważyć duży postęp w dziedzinie stosowania nowoczesnych metod hodowlanych, nawożenia i płodozmianów, a w szczególności stosowania pastwisk przemiennych. Pastwisko wchodzi w płodozmian, jako uprawa stała, trwająca około 5 — 6 lat, poczym jest zaorywane i wchodzi do normalnej rotacji.

W północnej części tej wyspy sady cytrynowe i pomarańczowe znajdują bardzo dobre warunki.

Wyspa Południowa posiada w swej południowo-wschodniej części pas około 3 mil. akrów urodzajnej, równej ziemi. Jest to rejon uprawy zbóż, pszenicy na równinie Canterbury i owsa dalej na południe w Otago.

Oprócz tego prowadzona jest hodowla owiec na wełnę i tucz. Sady, przeważnie jabłoniowe, idą szczególnie dobrze. W ciągu wojny wprowadzono po raz pierwszy uprawę lnu na włókno.

Cały obszar, użytkowany rolniczo, wynosi około 43 miliony akrów (17,2 mil. ha), w tym około 20 mil. akrów (8 mil. ha) znajduje się w uprawie, reszta — to grunta w stanie naturalnym.

Zboża i motylkowe na ziarno zajmują zaledwie 1,5% całego użytkowanego obszaru, tyleż zielonki i

okopowe, tyleż łąki sprzątane na siano lub na kiszonkę. Największy obszar, bo 40% całości, to pastwiska sztuczne na spasanie; winnice i sady — 0,05%, handlowe ogrody warzywne — 0,03%. Łącznie grunta uprawne wynoszą 46%, nieuprawne, ale użytkowane — resztę, tj. 54%. W tej kategorii znajduje się około 14 mil. akrów pastwisk naturalnych (tussock).

Właściwych gruntów ornych jest niespełna 2 mil. akrów (800 tys. ha), czyli bardzo niewiele, jeśli sobie uprzytomnimy, że Polska miała przeszło 18 mil. ha, a czwarta część tego obszaru — to trawy i koniczyny, sprzątane na nasienie, siano lub kiszonki, około 20% — to okopowe pastewne; pszenica zajmuje około 15% — owies około 12% i pasze zielone około 12%. Reszta przeznaczona jest pod uprawę jęczmienia, kukurzydy, grochu, lnu, ziemniaków (1,3%), tytoniu i innych.

Przeciętny plon pszenicy w roku 1942/43 wynosił 34 buszli z akra (buszel — 60 funtów), czyli około 23 q. z ha, owsa — 50 buszli z akra (buszel — 40 funtów), czyli 22,5 q/ha, jęczmienia — 37 buszli z akra (buszel — 50 funtów), czyli 21 q/ha. Są to plony bardzo dobre, odpowiednie przeciętne w Polsce były znacznie niższe. Nie należy zapominać, że zasiewy, o których mówimy, są prowadzone na stosunkowo bardzo małym obszarze dobrej ziemi.

Zasadnicze Typy Gospodarstw.

Gospodarstwa pastwiskowe owcze.

1) *Na pastwiskach naturalnych.* — Ten typ gospodarstw znajdujemy prawie wyłącznie na Wyspie Południowej wzdłuż górskiego pasma Południowych Alp, na wschodniej ich części.

Jest to kraina górzysta, położona dość wysoko nad poziom morza, klimat jest stosunkowo surowy: suche lata i ostre zimy z opadami śnieżnymi, które powodują straty w owcach. Wydajność tych pastwisk jest bardzo mała i zmniejsza się na skutek stałego wypasania przez owce i plagę królików. Przeciętnie liczy się 1 owcę na 4 akry (1,6 ha).

Gospodarstwa o dużych obszarach są przeważnie dzierzawione od państwa. Owce rasy meryno lub krzyżówki z przewagą merynosów, trzymane są przede wszystkim dla wełny, w rejonach bardziej sprzyjających — także dla sprzedaży chudźców farmerom w dolinach dla dotuczenia.

2) *Na pastwiskach sztucznych.* — Gospodarstwa tego typu spotykamy przeważnie na Wyspie Północnej, gdzie znajduje się 12 milionów akrów z 18 mil. całego obszaru tych pastwisk. Są to pastwiska położone na wyżynach, zasiane, po spaleniu krzaków i zarośli tzw. bush'u. Gospodarstwa są mniejsze niż opisane uprzednio, jednak typowy obszar jest wciąż dość duży — około 2.000 akrów (800 ha). Przeciętnie wypada 1 owca na 1 akr.

Przeważający typ klimatu jest wilgotny. Owce rasy Romney lub krzyżówek pochodnych, są najbardziej odpowiednie dla tych warunków.

Gospodarstwa na pastwiskach sztucznych są głównym źródłem hodowli macior, które są nabywane corocznie przez farmerów w dolinach, celem produkowania jagniąt na tucz.

Gospodarstwa wielokierunkowe i opasowe.

Są to gospodarstwa na nizinnych równinach, o wielkości od 200 do 500 akrów (80 do 200 ha), podobne na ogół do odpowiednich gospodarstw w Europie. Zasadniczą różnicę stanowi wybitna przewaga kierunku hodowlanego w oparciu o pastwiska i pasze, wyprodukowane we własnym gospodarstwie.

1) *Typowo wielokierunkowe.* — Ograniczają się one prawie wyłącznie do Wyspy Południowej. Oprócz pastwisk, paszy zielonej i okopowych, głównym plonem jest pszenica i owies oraz ziemniaki. Hodowla prowadzona jest w kierunku produkcji jagniąt, opasów i częściowo — mlecznym. Owce hodowane są na pastwisku, zielonkach i okopowych. Pastwiska sztuczne trwają 4 do 6 lat i wchodzą w płodozmian. Poza tym produkuje się także nasiona traw.

2) *Pastwiskowo — rolne.* — Spotykamy je głównie w prowincji Otago i Southland, w rejonach, gdzie dostateczna ilość opadów pozwala oprzeć hodowlę prawie wyłącznie na pastwisku i niewielkim dodatku pasz okopowych na okres zimowy. Zboża uprawiane są na niewielką skalę.

3) *Intensywne — pastwiskowe.* — Gospodarstwa tego typu nastawione są na produkcję opasów — jagniąt, baranów i bydła, w oparciu o wyjątkowo żyzne pastwiska. Ich wydajność utrzymywana jest na wysokim poziomie intensywnym nawożeniem sztucznymi nawozami. Typowa gospodarka polega na kupowaniu macior z gospodarstw podgórskich na jesieni w ilości około 3 do 5 macior na 1 akr posiadanego obszaru. Jagnięta, urodzone na wiosnę, nie wymagają żadnej paszy dodatkowej dla dotuczenia. Bydło i chudźce na opakupowane są także z okolic podgórskich na wiosnę.

Intensywne gospodarstwa mleczne.

Znajdują się one głównie na Wyspie Północnej w prowincjach Auckland i Taranaki. Sztuczne pastwiska na dobrych ziemiach, obficie użyźniane nawozami sztucznymi i przy dużej ilości opadów, posiadają wysoką wydajność. Gospodarstwa są stosunkowo niewielkie, przeciętnie 100 akrów (40 ha), natomiast z dużą ilością krów mlecznych, bo około 50, czyli więcej niż 1 krowa na ha. Głównym produktem i prawie wyłącznym źródłem dochodu jest mleko, sprzedawane, jako pełne (na ser) lub tylko jako śmietanka. Mleko jest odciągane na miejscu.

Inwentarz Żywy.

Według danych z roku 1943 w Nowej Zelandii było :

Koni	236	tys.
Bydła	4.448	„
W tym krów mlecznych	1.715	„
Owiec ogółem około	31.752	„ (r. 1941)
W tym macior	20.031	„
Świń ogółem	605	„
W tym macior	82	„

Cała produkcja hodowlana była i jest nastawiona przede wszystkim na zapotrzebowanie rynku brytyjskiego.

Bydło. — Prawie 85% krów mlecznych należy do rasy Jersey, która posiada bardzo wysoki procent tłuszczu w mleku. (Przeciętna ilość tłuszczu w mleku przekracza w Nowej Zelandii 4%. — W Polsce krowy, należące do kół kontroli mleczności miały przeciętnie 3,4% tłuszczu). Krzyżówki z rasą Shorthorn są bardzo powszechne. Wydajność przeciętna wynosi 230 funtów tłuszczu w mleku rocznie, tj. około 104 tzw. kilo-procent od krowy rocznie, co odpowiada wydajności krów, należących do kół kontroli mleczności w Polsce. Przeciętna wydajność w Polsce była przeszło dwa razy mniejsza.

Bydło trzymane jest cały czas na pastwisku. Obora składa się właściwie z budynku — szopy, zbudowanej zwykle na miejscu wyniosłym dla ułatwienia ścięku i przeznaczonym wyłącznie do dojenia. Elektryczność, uzyskiwana ze spadku wody, jest bardzo tania, prawie wszystkie prace, związane z hodowlą, są wykonywane przy pomocy elektryczności. Prawie 90% krów jest dojonych dojarkami elektrycznymi. Dojarnia (budynek) musi odpowiadać ściśle wymaganiom ministerstwa rolnictwa. Elektryczność używana jest do dojenia, odciągania śmietanki, pompowania mleka chudego do pobliskiej chlewni, pompowania i grzania wody do mycia narzędzi i td. W dojarniach o stoiskach dla 3 krów, jeden człowiek może jednocześnie wydoić 90 krów w ciągu 2 1/2 godzin.

Ochłodzona śmietanka jest odstawiana do mleczarni, prawie wyłącznie spółdzielczych, względnie mleko — do fabryki serów.

Bydło mięsne — chowane jest raczej dla wykorzystania pastwisk owczych, niż dla produkcji tuczu. Wyróżniają się rasy: Aberdeen Angus, Hereford i Shorthorn.

Owce. — Około 33 milionów owiec, przeważnie rasy Romney i jej krzyżówek, stanowi jedną z podstaw

gospodarki narodowej w Nowej Zelandii. Mimo, że pod względem ilości owiec Nowa Zelandia zajmuje 7 miejsce na świecie, pod względem produkcji wełny zajmuje miejsce 4-te, a pod względem eksportu wełny — 3-cie.

Chów owiec na mięso posiada obecnie bodaj większe znaczenie, niż na wełnę. Nowa Zelandia specjalizuje się w produkcji tłustych jagniąt o 30 — 45 funtach wagi bitej (13,5 — 20 kg.), których bije rocznie około 11 mil., a eksportuje około 10 mil. Gospodarstwa podgórskie produkują maciorki, które w wieku około 4 — 6 lat są sprzedawane farmerom w dolinach, jako matki.

Trzoda chlewna. — Stanowi ona uboczny dział gospodarstwa mlecznego. Eksport mrożonego mięsa wieprzowego (bekonów) na większą skalę rozpoczął się dopiero około 1928 roku. Dział ten przedtem był zaniedbany.

Inwentarz Martwy.

Dojarek elektrycznych	31 tys.
Wirówek	54 „
Maszyn do strzyżenia owiec	11 „
ilość stoisk	28 „
Traktorów rolniczych	14 „
„ ogrodniczych	800 sztuk
Motorów elektrycznych	66 tys.
Motorów spalinowych	24 „

Z powyższego zestawienia widzimy, że rolnictwo Nowo Zelandzkie jest wysoce zmechanizowane. Obsługa ludzka jest w znacznej części zastąpiona energią elektryczną, koń — wyparty przez traktor i motor. Elektryczne dojarki są w stanie doić 107 tys. krów jednocześnie, czyli około 1/7 część całego pogłowia. W roku 1942 traktory i motory, pracujące w rolnictwie, miały łączną moc około 410 tys. koni mechanicznych.

Wielkość Gospodarstw.

Prawie 90% wszystkich gospodarstw jest mniejszych niż 640 akrów (256 ha), przy czym prawie połowa jest

mniej niż 200 akrów (80 ha). Nowa Zelandia nie jest więc krajem wielkich majątków. Mimo to w okolicach podgórskich, które nadają się tylko do hodowli owiec, gospodarstwa są duże; spotykamy tam około 6 tys. gospodarstw o obszarze od 1.000 do 5.000 akrów (400 — 2.000 ha), — kilkaset znacznie większych i 55 o obszarze ponad 50 tys. akrów (20 tys. ha).

Administracja Rolna.

Sprawy rolnictwa podlegają ministrowi rolnictwa, który ma do pomocy ministerstwo (Department of Agriculture), składające się z departamentu produkcji zwierzęcej, studiów hodowlanych, mleczarskiego, produkcji roślinnej i produkcji ogrodniczej.

Zadaniem ministerstwa jest praca oświatowo-instruktorska, poza tym spoczywa na nim obowiązek przeprowadzania nadzoru. Departament produkcji zwierzęcej nadzoruje ubój zwierząt i eksport mięsa oraz zwierząt żywych, przeprowadza inspekcje stanu zdrowotnego obór, udziela licencji na rzeźnie oraz wszelkich porad w zakresie hodowli.

Prace naukowe i badawcze podlegają Departamentowi studiów hodowlanych, który powstał dopiero w 1939 r. Ostatnio przykładą się wielką wagę do akcji sztucznego zapładniania.

Departament mleczarski nadzoruje badanie i kwalifikowanie mleka, masła i serów. Inspekcjonuje obory, mleczarnie, wprowadza i nadzoruje prace specjalne w zakresie hodowli, podobne do prac Kół Kontroli Obór i Związków Hodowlanych w Polsce. Departament produkcji roślinnej zajmuje się głównie doświadczalnictwem polowym i pracą instruktorską.

Departament produkcji ogrodniczej poświęcony jest przede wszystkim sadownictwu, pszczelarstwu i uprawie tytoniu.

Ministerstwo posiada wielką stację doświadczalną w Ruakura Farm w Hamilton, gdzie znajduje się także średnia szkoła rolnicza.

Za pośrednictwem ministerstwa rząd subwencjonuje bezpośrednio przede wszystkim stosowanie nawozów sztucznych, walkę z królikami, uciążliwymi chwastami oraz oświatę rolniczą.

Rząd reguluje w znacznym stopniu dochodowość rolnictwa przez ustalanie cen na wszystkie ważniejsze produkty, jak wełnę, mięso, masło i ser. W ciągu wojny cały eksport Nowej Zelandii z góry zakupiony był przez rząd W. Brytanii. W ten sposób oba rządy ustalają ceny na kilka lat z góry, — rolnictwu i organizacjom zbytu pozostaje tylko produkować, eksportować i rozdzielać zapłatę stosownie do ustalonych kategorii towaru. Stan ten trwa nadal i obecnie.

Szkolnictwo Rolnicze.

Wyższa Szkoła Rolnicza — The New Zealand School of Agriculture — składa się z dwóch odrębnych szkół — college'ów, specjalizujących się w odrębnych dziedzinach wiedzy. Pierwsza — to Massey Agricultural College koło Palmerston North, — druga — to Canterbury Agricultural College koło Christchurch. Od roku 1937 obie te szkoły są zarządzane, jako jedna całość, stanowiąca jednocześnie część Nowo-Zelandzkiego Uniwersytetu. Są to więc szkoły wyższe, jednak bardzo małe, w porównaniu z naszymi wydziałami rolniczymi na polskich uniwersytetach. Massey College posiadał w roku 1942 tylko dwóch profesorów, trzynastu wykładowców, dwóch asystentów i 48 studentów, w tym samym czasie Canterbury College miał jednego dyrektora, jednego profesora, jedenastu wykładowców i 34 uczniów.

Poza opisanymi wyżej uczelniami i wspomnianą średnią szkołą rolniczą w Ruakura Farm, czynnych jest wielu instruktorów i inspektorów ministerstwa i rozmaitych organizacji rolniczo-handlowych, którzy znaczną część swego czasu i wysiłku poświęcają na doradztwo fachowe w ramach swej specjalności. Rolnik, który chce porady, pomocy lub nadzoru

fachowego w jakiegokolwiek bądź dziedzinie gospodarki, może je otrzymać zawsze i bez trudu, przeważnie bezpłatnie.

Mleczarstwo.

Sama produkcja mleka podlega Departamentowi Produkcji Zwierzęcej, przerób — Departamentowi Mleczarskiemu, sprzedaż mleka — Ministerstwu Zdrowia, sprzedaż masła i sera — Ministerstwu Handlu.

Kontrola mleczności — Herd Testing — zorganizowana jest dość dawno, bo od 1909 r. przez Min. Rolnictwa. Rolnik sam bierze próbki mleka i waży cały udój od każdej krowy w ciągu dwóch następujących po sobie dni co miesiąc. Badanie próbek przeprowadza mleczarnia, do której dostawia on mleko. Oczywiście, nie ma dokładnej kontroli nad producentem, ale zważywszy, że cała produkcja mleka musi iść do mleczarni, bo inaczej nie ma sposobu zbycia go, tego rodzaju kontrola mleczności jest zupełnie wystarczająca.

Świadectwa ksiąg stadnych — Certificate of Record Testing — zorganizowana jest przez Departament Mleczarski. Do ksiąg stadnych mogą należeć wyłącznie tylko krowy czystej krwi jednej z 4-ch ras: Jersey, Ayrshire, Friesian (Fryzy) i Mlecznej Shorthorn. Każda rasa ma osobny związek hodowców. Wszystkie związki hodowlane zgrupowane są w federacje hodowców bydła mlecznego. Świadectwa wydaje się na zasadzie specjalnie przeprowadzanej kontroli, polegającej na ważeniu każdego udoju w ciągu 365 lub 305 dni. Rocznie wydaje się około 700 świadectw tego rodzaju.

Instruktorzy hodowli krów mlecznych, zatrudnieni przez Min. Rolnictwa (około 80 w całym kraju), udzielają porad i dopilnowują wykonywania obowiązujących przepisów oraz przeprowadzania kontroli mleczności.

Specjalni inspektorzy nadzorują pracę instruktorów oraz kontrolują mleczarnie, maślarnie i serowarnie. Działalność ich oparta jest głównie na specjalnej ustawie (Dairy Industry Act, 1908).

Produkcja masła. — W całej Nowej Zelandii istnieje (w 1944 r.) 117 maślarni oraz 42 zakładów, produkujących masło i ser. Roczna produkcja wynosi przeszło 100 tys. ton. Około 55 tys. dostawców dowozi śmietankę do około 160 tys. zakładów, przeważnie spółdzielczych, które przerabiają ją na masło, stosując identyczne metody na podstawie ścisłych przepisów. Gotowy produkt pakowany jest w skrzynki po 56 funtów w każdej. Dostawca płacony jest za tłuszcz w mleku. Cena waha się od 14 do 17 pensów za funt tłuszczu, co odpowiada mniej więcej cenie około 7 — 8 pensów za gallon (w W. Brytanii około 2 szyl.).

Produkcja sera. — Około 10 tys. farmerów dostawia pełne, schłodzone mleko do około 250 fabryk serów. Produkcja sera waha się w zależności od zapotrzebowania. Przeciętna produkcja wynosi około 100 tys. ton sera, w roku 1942 wyprodukowano jednak prawie 150 tys. ton, na skutek zapotrzebowania ze strony W. Brytanii. Dostawcy płaceni są za tłuszcz, cena waha się od 15 do 19 pensów za funt tłuszczu w mleku, zależnie od kosztów własnych serowarni.

Ceny masła i sera są ustalane przez rząd już od roku 1930. Ceny są kalkulowane na podstawie wyceny kosztów własnych, robocizny i oprocentowania kapitału. W sezonie 1944/45 dostawca do maślarni otrzymał 19 1/2 pensa za funt tłuszczu w mleku, do fabryki serów — 21 1/2 pensa. W cenie tej mieści się około 7 pensów kosztów własnych, około 3 pensów oprocentowania kapitału i około 10 pensów kosztów robocizny.

Całość spraw, związanych z obrotem masłem i serem, spoczywa w rękach instytucji New Zealand Dairy Board. Organ ten organizuje zbyty, reprezentuje interesy producentów i zrzesza wszystkie instytucje zainteresowane w mleczarstwie.

Produkcja mięsa. — Przepisy, dotyczące mięsa zawarte są w ustawie Meat Act 1939. Około 38 wielkich rzeźni eksportowych bije rocznie około 1/2 miliona sztuk bydła, milion cieląt, prawie 3 mil. owiec, przeszło

11 mil. jagniąt i przeszło 1/2 mil. świń. Mniejsze rzeźnie, których jest 42, biją dodatkowo około 200 tys. szt. dorosłego bydła, 50 tys. cieląt, milion owiec, 200 tys. szt. jagniąt i niespełna 200 tys. szt. świń. Ubój ten przeznaczony jest przeważnie na spożycie na rynku wewnętrznym. Najważniejszą pozycję stanowią owce. Cały eksport mięsa baraniego idzie do W. Brytanii.

Obrót mięsem i kontrola na wszelkich szczeblach jest wykonywana przez New Zealand Meat Producers Board. Ponieważ jedynym nabywcą jest obecnie rząd W. Brytanii, ceny są stałe i zagwarantowane na cały okres trwania kontraktu.

Ceny orientacyjne za funt najlepszych gatunków (1941):

Jagnięta	do 7 d.
Baranina	do 5 d.
Wołowina	do 5 d.
Bekony	do 7 d.

Są to ceny, płacone nie farmerom, lecz eksporterom.

W porównaniu z Polską widzimy, że produkcja mięsa baraniego przekracza naszą prawie 9-krotnie, natomiast jest znacznie mniej wołowiny i wieprzowiny.

Trzoda chlewna chowana jest na niewielką skalę, mimo sprzyjających warunków (dostatek chudego mleka). Od 1936 r. zajęto się intensywnie podnoszeniem tej gałęzi hodowli. Koła hodowców trzody chlewnej — Pig Clubs — są równie popularne, jak u nas konkursy hodowlane Przynależności Rolniczego.

Wetna. — Najstarszym i najważniejszym produktem eksportowym Nowej Zelandii jest wełna. Hodowla owiec na wełnę i mięso stanowi czwartą część wartości całej produkcji Nowej Zelandii. Około 33 tys. farmerów posiada około 33 mil. owiec, tak że przeciętna wielkość stada wynosi około 1.000 tys. sztuk, choć wahania są od około 100 do 20 tys. sztuk i więcej. Większość owiec znajduje się na Południowej Wyspie, w jej wschodniej części. Roczna produkcja wełny wynosi około 330 milionów funtów (czwarte

miejsce na świecie), jedna owca wydaje przeciętnie około 10 funtów rocznie (światowa przeciętna — 5,3 funta). Większość eksportu szło przed wojną do W. Brytanii. Obecnie W. Brytania zakupuje całą produkcję, podobnie, jak masło, ser i mięso, na podstawie umowy między obu rządami. Przeciętna cena wynosiła w roku 1943/44 około 44 pensów za funt.

Sprawami, dotyczącymi wełny zajmuje się New Zealand Wool Council i N.Z. Wool Board. Kupno i sprzedaż przeprowadzają brokerzy i kupcy wełny, zrzeszeni w Wool Brokers' and Wool Buyers' Associations. Jest to wyłączna dziedzina specjalistów i znawców.

Drób. — Według ostatniego spisu w 1936 r. Nowa Zelandia posiadała około 4 mil. sztuk drobiu, w tym około 3 1/2 miliona kur. Obecnie ilość drobiu prawdopodobnie wynosi mniej. Jest to przeszło 10 razy mniej, niż w Polsce, przy czym wydajność jaj jest mniej więcej taka sama — około 90 jaj od noski rocznie. Drób traktowany jest prawie wyłącznie, jako uboczna gałąź gospodarstwa — przeważnie zaniedbana. Istnieje zaledwie około 200 stad większych, niż 1.000 sztuk.

Sadownictwo.

Sady zajmują łącznie 19 tys. akrów (7.600 ha), co w porównaniu z Polską stanowi bardzo niewielki obszar. Są to przeważnie bardzo małe sady, zaledwie 11 jest większych niż 50 akrów (20 ha). Na pierwszym miejscu stoją jabłka, na drugim — śliwy, następnie grusze, cytryny, pomarańcze itp. Te ostatnie gatunki uprawiane są na północnym skraju Wyspy Północnej, w prowincjach Auckland i Tauranga. Jabłonie w Auckland, Hawke's Bay, Nelson i Central Otago. W prowincji Auckland i Hawke's Bay znajduje się około 700 akrów winnic. W sumie Nowa Zelandia produkuje około 300 tys. galonów (1.350 tys. litrów) wina z winnic pod gołym niebem i pod szkłem.

Handlowe ogrody warzywne — zarejestrowane są

na około 17.500 akrach (7 tys. ha). W ciągu wojny, na skutek dużego zapotrzebowania wojska na warzywa, ten dział gospodarstwa bardzo się rozwinął. Obecnie, po wojnie, produkcja warzyw musi się ograniczyć do poziomu wewnętrznego zapotrzebowania.

Pszczelarstwo—około 5 i pół tysiąca pszczelarzy posiada około 133 tys. rojów w 8,5 tys. pasiek. Miód, przeważnie koniczynny, sprzedawany w hurcie w bańkach 60-funtowych do 7 pensów za funt (1943 r.).

Sadownictwo, warzywnictwo i pszczelarstwo ujęte są szeregiem ustaw i przepisów. Posiadają one własne organizacje producentów oraz organizacje zbytu. Rząd wkracza prawie w każdą dziedzinę, niosąc poparcie z jednoczesnym nadzorem. Ceny są kontrolowane i ustalane przez rząd przy pomocy zainteresowanych organizacji, jak New Zealand Fruit Growers' Federation, Ltd., N.Z. Commercial Gardeners Ltd. i Fruit Marketing Council.

Kredyt Rolny.

Jedną z najbardziej popularnych form kredytu jest *Mortgage*, czyli odpowiednik kredytu hipotecznego. Oznacza to, że udzielona pożyczka zabezpieczona jest wartością gruntu. Kredytu udziela się w stosunku do tzw. *Unimproved Value*, tzn. wartości samego gruntu, nie licząc wartości kapitału, włożonego w jego udoskonalenie, jak np. melioracje, ogrodzenie i t.d.

W roku 1941 około 67 tys. pożyczkobiorców posiadało około £. 131 mil. kredytu, zabezpieczonego na 23,5 akrów ziemi o wartości (unimproved) około £. 176,5 miliona. Oznacza to, że przeszło połowa całego obszaru użytkowanego rolniczo była obciążona kredytem hipotecznym w wysokości przeszło £. 5. — na akr. Cyfry te obejmują wszystkie rodzaje kredytu hipotecznego. Sam kredyt rolniczy udzielony był 34,5 tys. gospodarstw na obszarze przeszło 19 mil. akrów. Przeciętne obciążenie na gospodarstwo — £. 2.562, na akr — £. 4,12. — tj. do wysokości 86% unimproved value. Oprocentowanie wynosi przeciętnie około 4,7% rocznie.

Kredyt bankowy. — W Nowej Zelandii istnieje 6 wielkich banków, w tym 2 Nowozelandzkie i 4 Australijskie. W r. 1944 udzieliły one rolnictwu około £. 17 mil. kredytu, z tym około £. 6 mil. na gospodarstwa owcze i prawie tyleż na mleczne. Wspomniane banki N. Zelandzkie częściowo się znajdują w rękach państwa.

Kredyty państwowe. — *State Advances.* — W roku 1936 została utworzona instytucja kredytowa — State Advances Corporation, mająca za zadanie udzielanie państwowego kredytu na dogodnych warunkach, głównie w związku z różnymi ustawami, dotyczącymi popierania rozwoju rolnictwa, ogrodnictwa itp. Zarządzanie kredytem rolniczym należy do Rural Intermediate Credit Board, który udziela pożyczek krótko — i średnio-terminowych do wysokości £. 2.000, oprocentowanych 5%, na różne cele, związane z udoskonalaniem gospodarstwa. Głównym jednak kredytem jest kredyt hipoteczny, z którego skorzystało około 19 tys. gospodarstw na ogólną sumę £. 22 mil., oprocentowanych przeciętnie (w r. 1942/43) na 4 1/8%. Pożyczka może wynosić najwyżej 3/4 wartości obiektu, na którym jest ona ubezpieczona. Okres czasu waha się od 10 do 45 lat.

Ta sama instytucja udziela kredytów w związku z ustawą, dotyczącą osadzania na roli zdemobilizowanych żołnierzy, na warunkach podanych wyżej.

Podatki.

Podatki państwowe. — Rolnik płaci dwa podatki państwowe: podatek gruntowy — Land tax i podatek dochodowy — Income Tax.

Land Tax. — Wymiar tego podatku oparty jest na wartości samego gruntu — unimproved value, przy czym mają tu zastosowanie liczne wyłączenia i redukcje. W wypadku, jeśli unimproved value wynosi £. 1.500. —, podatek płacony jest tylko od £. 1.000. —; jeśli wartość gruntu jest wyższa, niż £. 1.500. —, to zasadnicza suma redukcji £. 500. — zmniejsza się o £. 1. — za

każde £. 2. — wartości powyżej £. 1.500. —, tak, że przy wartości £. 2.500. —, podatek jest wymierzany bez stosowania jakichkolwiek redukcji z tego tytułu.

Jeśli grunt obciążony jest wierzytelnością hipoteczną (mortgage), to suma wartości gruntu, którą się bierze do wymiaru podatku, zmniejszona jest o sumę długu hipotecznego, o ile ten nie przekracza £. 7.500. —. W wypadku, kiedy obciążenie przekracza sumę £. 7.500. —, suma redukcji zmniejsza się o £. 1. — za każdego £. 1. — ponad £. 7.500. —, tak, że przy obciążeniu £. 15.000. — redukcja nie ma zastosowania.

Wymiar podatku faworyzuje więc w sposób wyraźny drobnych posiadaczy ziemskich.

Jeśli dany obiekt leży poza granicami posiadłości miejskich i w ciągu lat 3 wartość jego gruntu nie zwiększyła się w drodze ulepszenia i stosowania inwestycji, a zdaniem organów podatkowych, mogła i powinna była ulec zwiększeniu — podatek gruntowy jest wymierzany w pełnej wysokości, bez stosowania jakichkolwiek redukcji.

Przeciętnie podatek gruntowy w roku 1941/42 wynosił £. 4. 3. 2 na £. 1.000. — wartości gruntu lub 5 pensów na akr, przy czym gospodarstwa drobne, jako bardzo wartościowe, płaciły od 2/2 z akra, duże zaś, przeważnie owcze gospodarstwa — 3 pensy z akra.

Podatek dochodowy. — Podatek ten wymierzany jest od dochodu czystego, przekraczającego £. 200 rocznie, przy czym potrąca się po £. 50. — na żonę i na każde dziecko, tak, że mężczyzna żonaty i z trojgiem dzieci mający £. 400. — rocznego dochodu, wogóle nie płaci podatku dochodowego. Ponad to od sumy dochodu, podlegającego opodatkowaniu, odlicza się roczne składki ubezpieczenia na życie i szereg podobnych, do sumy nie wyższej, niż £. 150. —. Dopuszcza się także redukcje dochodu przez odjęcie amortyzacji budynków w wysokości 2,5% — w wypadku drewnianych i 1,5% — murowanych.

W 1941 r. podatek dochodowy wynosił 2/6 od każdego funta i rósł progresywnie, zależnie od wysokości

dochodu, do 12/- przy £. 3.800. — rocznego dochodu (sumy do wymiaru podatku). Ponad to dodatkowo 33,5% więcej w wypadku dochodu z innego tytułu niż z zarobku (np. dochód z kapitału, złożonego w banku).

Podatki samorządowe — Rates. — Wymierzone one są na podstawie wysokości kapitału majątkowego (capital value) lub dochodu rocznego (annual value) lub też wartości gruntu (unimproved value). Dochód roczny przyjmuje się, jako równoważnik czynszu dzierżawnego, zmniejszonego o 20% w wypadku budynków, i 10% — ziemi, lecz w sumie nie mniejszej, niż 5% wartości obiektu, który jest opodatkowany.

Istnieje szereg różnych podatków, wymierzanych przez różne formy samorządu terytorialnego: gminy wiejskie, miejskie, okręgi drogowe, rzeczne, melioracyjne, elektryfikacyjne, wodociągowe, tramwajowe, królicze itd. W tych ostatnich podatek wymierzany jest na podstawie ilości owiec, a uzyskany fundusz obracany jest na walkę z królikami.

Podatki samorządowe wynoszą 1sh od £. 1. — rocznego dochodu (annual value) lub 3/4 pensa od £. 1. — majątku (capital value).

Warunki Nabycia Ziemi.

Poniższe dane odnoszą się wyłącznie do obywateli Nowej Zelandii, ponieważ decyzje co do imigrantów nie zostały jeszcze powzięte.

Najłatwiejszym sposobem jest nabycie lub wydzierżawienie gruntów państwowych — Crown Lands. Każdy w wieku ponad 17 lat może nabyć ziemię wyłącznie dla siebie, płacąc gotówką lub biorąc ją na spłaty, lub w dzierżawę na maksimum 66 lat. Za wyjątkiem gospodarstw państwowych, obszar, nabywany w ten sposób, nie może przekraczać 400 akrów (100 ha) I. klasy, 1.200 akrów (300 ha) II. klasy i 3.000 akrów (750 ha) III. klasy.

Problem osadnictwa zdemobilizowanych żołnierzy

został objęty ustawą Servicemen's Settlement and Land Sales Act z 1943 r. Ustawa ta daje bardzo duże uprawnienia specjalnemu urzędowi państwowemu, a mianowicie: pierwszeństwa przy sprzedaży gospodarstwa w drodze prywatnej, przy wydzierżawieniu gruntów państwowych i ustalaniu wartości sprzedanej. Wartość ta ustalona została na podstawie dochodu czystego, uzyskiwanego z danego obiektu. Przyjmuje się, że dochód czysty wynosi przeciętnie 4,5% wartości obiektu. Urząd oblicza dochód, a następnie według tego ustala wartość gospodarstwa.

Zdemobilizowany żołnierz może więc kupić lub wydzierżawić na 66 lat gospodarstwo po cenie i na warunkach wyżej omówionych.

Renta dzierżawna: W pierwszym roku nie płaci on nic, w drugim — 2%, w trzecim — 3%, a w czwartym i następnych — 4% od wartości gruntu (unimproved value) rocznie.

Zdemobilizowany żołnierz-osadnik może uzyskać kredyt hipoteczny (o ile kupił on gospodarstwo, a nie wydzierżawił) na następujących warunkach: W pierwszym roku — 2%, w drugim — 3%, w trzecim i następnych — 4,5% oprocentowania rocznie.

Ponad to może on uzyskać kredyt krótko lub średnio-terminowy na zakup inwentarza żywego i martwego i na koszt produkcji — oprocentowany w wysokości 2,5% w pierwszym roku i 5% w drugim i w następnych.

Wspomniany wyżej urząd osadniczy — Land Settlement Board, może ponad to udzielać szeregu ułatwień, redukcji, odroczeń płatności itp., tak, że w praktyce żaden żołnierz-osadnik, dobrze pracujący i z pełną dobrą wolą — nie może być pokrzywdzony przez rygorystyczne stosowanie przepisów kredytowych.

Uwagi Ogólne.

Nowa Zelandia posiada tak dobre warunki naturalne dla produkcji rolniczej, że stawia ją to na czele krajów

rolniczych. Przyszłość rolnictwa leży w utrzymaniu zagranicznych (brytyjskich) rynków zbytu i w znacznym podniesieniu konsumpcji wewnętrznej. Rolnictwo stanowiąc najgłówniejszą gałąź gospodarki narodowej w Nowej Zelandii, może nie obawiać się, że jego interesy zostaną poświęcone na rzecz innego przemysłu. Ogólnie biorąc, rolnikowi w Nowej Zelandii powodzi się dobrze, ma on także dobre widoki na przyszłość.

W ciągu wojny najsilniej rozwinęło się warzywnictwo. Warzywa znajdowały bardzo dobry zbytny i osiągały wysokie ceny, płacone przez armie. To spowodowało, że wiele osób przerzuciło się na zyskowne prowadzenie handlowych ogrodów warzywnych. Obecnie wiele z nich musi przestać egzystować, ponieważ miejscowy rynek wewnętrzny Nowej Zelandii jest raczej ograniczony. Jest to pewien kryzys, który N. Zelandia musi przeżyć. Odnosi się to do wszelkiego rodzaju drobnej produkcji ogrodniczo — rolniczej, nastawionej na szybki lokalny zbytny po dobrych cenach.

Gospodarowanie w Nowej Zelandii jest stosunkowo uproszczone, podobnie zresztą, jak i w W. Brytanii i innych krajach w ciągu wojny, kiedy państwo ujęło w swoje ręce regulowanie produkcji i cen zbytny. W Nowej Zelandii częściowo istniało to już i przed wojną i wcale nie zanosi się na to, aby istniejąca organizacja miała być zlikwidowana. Państwo reguluje ceny tak, aby były one opłacalne, zbytny i przetwórstwo znajduje się albo w rękach spółdzielni, albo zbliżonych do nich organizacji producentów i kupców, nadzorowanych i wspomaganych przez państwo. Państwo i szeroko rozbudowane organizacje rolnicze zapewniają fachową pomoc instruktorską. Jak dotąd, ingerencja państwa nie jest ani zbyt sżywna, ani zbyt uciążliwa. Ingerencja państwa zatrzymuje się na pewnym stopniu, zostawiając społeczeństwu dostateczną swobodę gospodarczą.

Podkreślić należy popieranie i faworyzowanie mniejszych i drobnych gospodarstw. Typowym przykładem tego jest system podatkowy.

Poziom życia na przeciętnej farmie jest, jak na nasze pojęcia, bardzo wysoki. Budynki mieszkalne duże i ładne. Przeważnie z drzewa, kryte karbowaną blachą i malowane. Elektryczność, woda bieżąca i telefon — znacznie ułatwiają życie na wsi. Ważne jest to szczególnie dla kobiety-gospodyni. W każdym poczynaniu przejawia się dbałość o człowieka i to zarówno właściciela, jak i jego robotnika.

Stosunki wzajemne pracodawcy i pracownika na farmie są zwykle bardzo dobre.

Nowa Zelandia zdecydowała się na rozpoczęcie poważnej akcji emigracyjnej, narazie jednak dzieje się to na bardzo małą skalę. Ci, co się ostatecznie znajdują w Nowej Zelandii i oddadzą się pracy na roli, będą mieli dobry byt i przyszłość zapewnioną, oczywiście pod warunkiem, że będą oni chcieli i potrafią dobrze pracować.

Wielkość handlu
Handel
ROZDZIAŁ III.

ROZDZIAŁ III.

H A N D E L

Struktura handlu.

Charakterystkę handlu Nowej Zelandii najlepiej zobrazuje zestawienie liczb dotyczących eksportu i importu na głowę mieszkańca :

1938

Eksport :— ŁNZ. 36. 6. 8 Import :— ŁNZ. 34. 9. 10

1939

Eksport :— ŁNZ. 35. 12. 11 Import :— ŁNZ. 30. 6. 6

1940

Eksport :— ŁNZ. 45. 0. 9 Import :— ŁNZ. 29. 18. 6

Nowa Zelandia od wielu lat ma przeważnie dodatni bilans handlowy. Od roku 1885 suma importu przekroczyła wartość eksportu jedynie w latach 1907, 1920, 1926 i 1943.

Jasne jest, iż z uwagi na fakt, że bogactwo N. Zelandii opiera się na eksporcie — handel kraju charakteryzuje wielka liczba spółek handlowych. Oczywiście jak w każdym kraju drobny handel istnieje. Jest on jednak znikomy i obliczony jedynie na potrzeby wewnętrzne, oraz ujęty bądź w spółdzielniach bądź w większych i mniejszych filiach dużych firm ; to też brak nawet dokładnych statystycznych danych w tej dziedzinie.

Niemniej jednak, dostępne dane są następujące :

Spółkami rządzi Ustawa o Spółkach obowiązująca od 1 kwietnia 1944 r., która — między innymi — przewiduje rejestr handlowy, w który każda spółka musi być wpisana. Na utworzenie spółki należy uzyskać zezwolenie, którego udziela Urząd Rejestracji Spółek. Spółka już istniejąca (zarejestrowana) zagranicą, nie potrzebuje zezwolenia wzgl. ponownej

rejestracji w N. Zelandii, a jedynie zgłasza uwierzytelniony odpis dokumentu na mocy którego została założona zagranicą, wraz z podaniem nazwisk członków zarządu spółki i nazwiskiem upelnnomocnionego przedstawiciela na obszar N. Zelandii.

Według danych, do końca 1938 r. było :

zwykłych prywatnych spółek handlowych	7.399
kapitał przez nie reprezentowany (nominalny)	ŁNZ. 55.793.621
spółek instytucyj publicznych	1.626
o kapitale nominalnym	ŁNZ. 100.172.978
spółek zagranicznych	212

(cyfry kapitału brak, albowiem trudno ustalić jaki procent kapitału spółki zagranicznej "pracuje" na obszarze N. Zelandii).

Pomoc dla przedsiębiorstw handlowych jest dobrze rozwinięta. Udzielają jej zarówno banki jak i specjalne towarzystwa kredytowe prywatne i publiczne. Tak np. w 1938 r. istniało 27 państwowo-samorządowych instytucyj wiejskich udzielania bezpośredniego kredytu.

O rozmiarach obrotu handlowego w ogóle, a czeko-wego w szczególności, świadczy fakt, iż 1 bank (wzgl. filia) przypada na 3.065 mieszkańców.

W ramach kontroli handlu i przemysłu przez państwo istnieje również kontrola handlu, głównie w postaci regulacji i nadzoru cen oraz standardu towarów, oczywiście towarów eksportowanych. Tak np. istnieje nawet kontrola i nadzór hodowli drobiu oraz jaj do tego stopnia, iż ministrowi handlu służy między innymi uprawnienie wyznaczenia pewnego szczególnego obszaru jako obszaru obrotu jajami oraz kontrolowania zakupów i sprzedaży jaj w granicach tego obszaru.

Dla orientacji co do rozmiarów tej kontroli podajemy:

Kontrola cen mąki, pszenicy i chleba trwa prawie bez przerwy od roku 1914/15. Benzyna i mieszanki

spirytusowe do napędu są pod kontrolą od 1933 r. — Ustawa o sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby poddała kontroli ceny masła i sera zarówno na eksport jak i dla spożycia wewnętrznego w roku 1936, a od roku 1937 ponadto jaja, owoce, miód, ziemniaki. Kontrolowane są również ceny przewozu osób i towarów na drogach N. Zelandii oraz drogą lotniczą.

Rada Miejska Wellingtonu kontroluje ceny mleka na całym swoim obszarze. Co więcej, ustawą z 1939 r. przyznano Radzie monopol zaopatrywania ludności w mleko na całym obszarze (z drobnymi wyjątkami). Jeśli chodzi o drugi wielki ośrodek, Auckland, to wprowadzie Rada Miejska nie ma tam monopolu prawnego dostawy mleka, jednakże od 1933 r. posiada ustawowe uprawnienie ustalania jego cen dla miasta i przedmieść, a faktycznie dzierży również monopol dostawy, albowiem jest wykroczeniem karnym dostarczanie mleka na obszarze Auckland bez zezwolenia Rady Miejskiej.

Handel skupowy oczywiście istnieje, ale z uwagi na rozmiary eksportu głównie produktów rolnych oraz ich przetworów, skup skoncentrowany jest w rękach dużych firm i przedsiębiorstw eksportowych wzgl. przetwórczych.

Eksport.

W rozdziale I. powiedzieliśmy już ogólnie o eksporcie N. Zelandii. Dla orientacji o jego rozmiarach, rodzaju i wartości — obecnie podamy garść statystycznych danych.

Towary, które N. Zelandia eksportuje można podzielić na 4 grupy : I. — Żywność, napoje i tytoń ; II. — Surowce i artykuły w zasadzie nie przetwarzane ; III. — Towary całkowicie lub częściowo wyrabiane w kraju — i wreszcie : IV. Różne. —

W roku 1938 wywieziono towarów :

Grupy I. : za	...	ŁNZ. 40.317.724
Grupy II. : za	...	16.395.753
Grupy III. : za	...	1.237.322
Grupy IV. : za	...	425.484

Przypomnieć należy, iż do grupy I. najważniejszej w eksporcie, wchodzi: masło, sery i mięso mrożone. Na przestrzeni od 1935 do 1940 r., ta grupa stanowiła 65.5 całości eksportu. Na drugim miejscu (II. grupa) to wełna, skóry, srebro, złoto, lój — stanowiące (za ten sam okres czasu) 31,6%. Najmniejszą jest grupa III. ("wyroby" w prawdziwym znaczeniu przemysłowym), która w tym samym okresie stanowiła 2,1% całości eksportu.

W 1856 r. — 70%, a w roku 1871 — 44% eksportu szło do Australii. Stopniowo jednak, w miarę poprawiania się i rozwoju komunikacji z Wielką Brytanią — ta ostatnia zaczęła odgrywać dominującą rolę zarówno w eksporcie jak imporcie N. Zelandii. Obecnie ponad 80% całego eksportu idzie do Wielkiej Brytanii.

Import.

Jeśli chodzi o import, to Nowa Zelandia sprowadza głównie surowce, wszelkiego rodzaju maszyny, samochody i części do nich, (największa pozycja importu), aparaty elektryczne wszelkiego rodzaju i części do nich, paliwo (ropa, i jej pochodne), papier i wyroby piśmiennicze, chemikalia, tekstylia.

Na ogólną sumę importu w r. 1939 — £NZ. 49.387.183 wyżej wymienione towary stanowiły ok. £NZ. 35.000.000.

Procentowy udział poszczególnych krajów świata w imporcie N. Zelandii przedstawia się następująco: (rok 1938):

Kraje Brytyjskiej Wspólnoty Narodów	
łącznie	73,56%
(w tym same tylko Wyspy Brytyjskie:	46,84%)
Inne kraje (Belgia, Francja, Niemcy, Japonia, Holenderskie Indie Wschodnie, Ameryka i in.)	26,44%

Trudno w ramach niewielkiej broszury pomieścić wszystkie interesujące dane. Na zakończenie więc niniejszego rozdziału, jeszcze kilka najbardziej zasadniczych wiadomości:

Upadłość opiera się mniej więcej na zasadach podobnych do zawartych w prawie polskim. Postępowanie układowe wzgl. upadłościowe toczy się w zasadzie przed Sądem Najwyższym, a przed sądami niższymi w wyjątkowych wypadkach o ile zobowiązania nie przekraczają £. 300. — Prowadzi się listę osób (firm) co do których orzeczono upadłość całkowitą.

Bankiem państwowym jest tzw. Bank Rezerw Nowej Zelandii, o czym była już mowa.

W dziedzinie podatków należy wspomnieć o zwolnieniach. I tak: Od sumy podlegającej opodatkowaniu (podatek dochodowy) odlicza się:

- 1) £. 200 tzw. wolnej sumy osobistej,
- 2) £. 50 na żonę (lub męża) o ile dochód tej osoby nie przekracza £. 50.
- 3) £. 50 na utrzymanie gospodyni domu przez wdowca lub wdowę,
- 4) £. 50 na dziecko (każde) bez względu na to czy własne, adoptowane, czy pasierb (ica) — aż do osiągnięcia przez dziecko 18 roku życia,
- 5) nie więcej jak £. 50 na utrzymanie owdowiałej matki albo teściowej,
- 6) inne drobniejsze ulgi (np. polisa ubezpieczeniowa na życie itp.).

Szkół handlowych osobnych nie ma; istnieją oddziały w ramach szkół technicznych.

Nie bez wyrazu dla obrazu życia handlowego będzie kilka danych o konsumpcji N. Zelandii:

W czasokresie od 1935 do 1940 roku, z produktów:

rolniczych — spożyto	30%	eksportowano:	70%
leśnych — spożyto	91%	„	9%
górnictw — spożyto	1%	„	99%
fabrycznych i inn.	98%	„	2%
	—		—
Razem spożyto	51%	„	49%
	—		—

Reasumując, można powiedzieć, że — oczywiście pod ogólnym warunkiem dopuszczenia imigracji w najbliższym czasie — warunki pracy i stabilizacji w handlu N. Zelandii nie są nazbyt zachęcające. Jednakże niewielki procent przedsiębiorczych, energicznych i uczciwych jednostek — mógłby znaleźć źródło utrzymania w drobnym handlu, obliczonym na potrzeby lokalne. Dopuszczenie masowe do handlu wydaje się wątpliwe, o ile przewidywania co do przyszłości gospodarczej kraju nie zrealizują się w dość szerokim zakresie.

ROZDZIAŁ IV.

PRZEMYSŁ

Przemysł fabryczny.

Jak już powiedziano, N. Zelandia jest głównie krajem rolniczym. Jej gospodarka opiera się na wytwarzaniu i eksporcie 4 głównych produktów: masła, sera, mięsa i wełny, stanowiących razem przeszło 80% całego eksportu. Przemysł więc nie odgrywa większej roli w ogóle, a prawie żadnej w bilansie handlowym i zwięzony jest prawie w zupełności do granic wewnętrznego zapotrzebowania kraju. Postęp i rozwój przemysłu ograniczają następujące czynniki: niewielki rynek wewnętrzny, trudność współzawodnictwa na rynkach zagranicznych — i wreszcie ograniczone źródła surowców.

W wyniku działania tych elementów liczba robotników zatrudnionych w przemyśle na krótki czas przed wojną przekraczała nie wiele ponad 100.000, a produkcja wynosiła równowartość ŁNZ. 114 milionów. W kwocie tej mieści się ŁNZ 39 milionów stanowiących wartość pół-fabrykatów obcego pochodzenia przetworzonych na wyroby gotowe przez przemysł nowozelandzki.

Przy całej przewadze eksportu nad importem, w ciągu ostatniego dziesięciolecia bilans płatniczy N. Zelandii był ujemny, dając w roku 1937 deficyt ŁNZ 3 miliony, a w roku 1938 deficyt ŁNZ. 2,9 miliona (nadwyżka za poprzedni okres 1926 — 1936 wynosiła ŁNZ. 10,2 miliona).

Te wszystkie zjawiska — w połączeniu z odpływem kapitału zagranicznego zauważonym przed wojną — spowodowały, że import i wymiana dóbr znajdują się pod ścisłą kontrolą rządu. Kontrola wymiany

przybrała formę nadzoru nie tylko obrotów pieniężnych z krajami nie wchodzącymi w skład "bloku szterlingowego", ale w ogóle stosunków z zagranicznym firmami.

Przemysł fabryczny Nowej Zelandii dzieli się na 4 zasadnicze grupy:

Grupa I.: obejmuje te zakłady przemysłowe, które przetwarzają produkty rolnicze na artykuły rynkowe. Głównymi produktami tej grupy zakładów są: mięso mrożone i konserwowe, bekon (proces: wędzenie), masła, sery, i in.;

Grupa II.: to przemysł związany ze służbą użyteczności publicznej. Do tej grupy należą gazownie, elektrownie. W tym miejscu zaznaczyć należy, iż produkcja i dostarczanie gazu i elektryczności są jedynymi praktycznie biorąc monopolami w rękach państwa i to zarówno prawnymi (na podstawie specjalnej ustawy) jak i faktycznymi;

Grupa III.: obejmuje przemysł przetwarzający naturalne zasoby kraju na produkty użytkowe. Należą tu: wędzarnie ryb, tartaki, fabryki cegieł, dachówek itp.

Grupa IV.: inne gałęzie przemysłu nieobjęte powyższymi grupami. Tu należy np. młynarstwo, które leży na przykład na pograniczu gr. I. i III. oraz tego rodzaju przemysły, gdzie element naprawy udoskonalenia (albo zmiany) fabrykatu stanowi przewagę procesu w stosunku do ścisłego terminu "wytwarzalność" (a więc np. większe warsztaty samochodowe czy mechaniczne). Niemniej, oficjalne statystyki dotyczące Nowej Zelandii, włączają tego rodzaju zakłady do grupy przemysłu wytwórczego.

Dla orientacji podajemy dane statystyczne odnoszące się do tych czterech grup:

Grupa	Zatrudnionych	Suma wypłaconych zarobków w L. N.Z.	Zużyto materiałów za L. N.Z.	Inne wydatki na produkcję	Wartość wyproduktowanych towarów
I.	13.733	41.31.347	48.852.628	2.830.359	56.996.301
II.	5.880	16.59.291	6.301.961	338.557	8.738.110
III.	12.440	31.59.701	2.689.624	1.936.491	8.600.714
IV.	76.665	155.10.210	27.097.194	6.240.126	54.726.701

Szczegółowe dane statystyczne, pokrywające najważniejsze gałęzie przemysłów powyższych czterech grup wraz z ilością wytwórni danej gałęzi w całym kraju, liczbą zatrudnionych i sumy wartości wyprodukowanych towarów — są następujące: (rok 1939/40):

1. Przedsiębiorstwa mrożenia mięsa i wyrobu konserw.

Liczba przedsiębiorstw	39
Zatrudnionych	8,282
Produktów za	ŁNZ. 23,803,916

2. Wędzarnie szynki i bekonu.

Liczba przedsiębiorstw	52
Zatrudnionych	515
Produktów gotowych za	ŁNZ. 1,387,001
Nierogaczny za	„ 1,012,230

3. Wytwórnie masła, sera i mleka kondensowanego.

Liczba wytwórni	424
Zatrudnionych	3,859
Produktu gotowego za	ŁNZ. 29,840,837

4. Młyny.

Liczba	49
Zatrudnionych	707
Produktu (mąka, owsianka)	ŁNZ. 2,437,060

5. *Biszkopty i wyroby cukiernicze.*

Liczba wytwórni	53
Zatrudnionych	3,496
Wyrobow za	ŁNZ. 2,327,862

6. *Konserwy owocowe i marmelady.*

Plość wytwórni	18
Liczba zatrudnionych	611
Wyrobow za	ŁNZ. 627,866

7. *Browary i slodownie.*

Plość	48
Zatrudnionych	1,215
Wartość wyrobów (włączając podatek od piwa)	ŁNZ. 3.504.795

8. *Wytwórnice wody sodowej i wód owocowych.*

Liczba	125
Zatrudnionych	562
Wyrobow za	ŁNZ. 431.293

9. *Marynaty, sosy, ocet.*

Liczba wytwórni	19
Plość zatrudnionych	269
Produktów za	ŁNZ. 235.823

10. *Mydło, świece, wyroby z wosku i parafiny.*

Liczba wytwórni	22
Plość zatrudnionych	567
Produktów za	ŁNZ. 566.201

11. *Wytwórnice odzieży : (ubrania, kapelusze damskie i męskie).*

Liczba wytwórni	384
Plość zatrudnionych mężczyzn	1,953
Plość zatrudnionych kobiet	11,248
Wartość produkcji	ŁNZ. 4.618.534

12. *Trykotaże.*

Liczba wytwórni	36
Plość zatrudnionych	1,614
Wartość produkcji	ŁNZ. 964.476

13. *Wytwórnice obuwia.*

Liczba wytwórni	71
Zatrudnionych	3,731
Wartość produkcji	ŁNZ. 1,864.320

14. *Wytwórnice wyrobów z lnu (liny, konopie, przędza).*

Plość	18
Liczba zatrudnionych	216
Wartość produkcji	ŁNZ. 85.698

15. *Tartaki i wyroby gotowe.*

Plość	461
Liczba zatrudnionych	8.487
Wartość produkcji	ŁNZ. 5.730.954

16. *Gazownie.*

Plość	44
Liczba zatrudnionych	1.889
Zużyto węgla (ton : 242,383) za	ŁNZ. 490.847
Wytworzono gazu kosztem (1,000 stóp lub)	„ 4.358.854
Sprzedano gazu za (1,000 stóp lub)	„ 3.765.997
Sprzedano koksu ton	79.571
Sprzedano smoły litrów około	15.000.000
Dochód netto	ŁNZ. 234.123

17. *Wapno i cement.*

Liczba wytwórni	66
Plość zatrudnionych	1.195
Wartość wyrobów	ŁNZ. 1.139.610

18. *Drukarstwo.*

Liczba zakładów	366
Plość zatrudnionych	8.120
Wartość produkcji	ŁNZ. 4.885.454

19. *Wytwórnice karoseryj, warsztaty mechaniczne i samoch.*

Liczba zakładów	1.395
Zatrudnionych	9.092
Wartość produkcji karoseryj ...	784.162
Wartość prac mechanicznych ŁNZ. (głównie naprawy)	4.499.795

20. *Budowa statków i łodzi.*

Liczba przedsiębiorstw	331
Ilość zatrudnionych	778
Wartość produkcji ŁNZ.	426.737

21. *Meblarstwo.*

Ilość wytwórni	436
Liczba zatrudnionych	3.287
Wartość produkcji ŁNZ.	1.910.597

22. *Superfosfaty i inne nawozy sztuczne.*

Ilość wytwórni	9
Liczba zatrudnionych	1.084
Wartość wyprodukowanych superfosfatów ŁNZ.	417.160
Wartość wyprodukowanych innych nawozów sztucznych „	140.723

Jeśli chodzi o rozwój poszczególnych gałęzi przemysłu to dla przykładu podajemy, że w ostatnich latach przed wojną nastąpił (zwłaszcza w r. 1939) wzrost ilości następujących przedsiębiorstw przemysłowych:

mechanicznych war- sztatów	zakładów radio- mechanicznych
odlewni żelaza i miedzi	fabryk tytoniu i papierosów
wytwórni mebli	
zakładów elektro- technicznych.	

W tym samym okresie czasu nastąpiło zmniejszenie się ilości wytwórni masła i sera oraz zakładów drukarskich.

Powiedzieliśmy już poprzednio, iż ogólna liczba

pracowników w przemyśle wynosi nie wiele ponad 100,000 osób. Otóż przeciętna suma zarobków na osobę wynosiła w roku 1939 — 217 Ł., przy czym przeciętny zarobek tygodniowy mężczyzny wynosił Ł. 4. 18. 5.

Z całości obrazu przemysłu N. Zelandii wynika, iż “warsztaty rzemieślnicze” w naszym pojęciu są rzadkością.

Jak podano później, warsztat w którym oprócz właściciela pracuje przynajmniej jedna osoba, uważany jest za fabrykę. Brak również dokładnych danych co do wystarczającej ilości minimalnej kapitału na otwarcie np. małego warsztatu. Najbardziej ogólnie biorąc wobec małego rynku wewnętrznego i dość wysokiej stopy życiowej, wreszcie kosztów robocizny, ubezpieczeń itd. — nie będzie ryzykownym przyjąć ostrożnie iż suma około Ł. 1.000 byłaby wystarczającą na skromny początek. Ramy broszury nie pozwalają również na wywody dotyczące kredytu. Jeśli jednak wziąć pod uwagę szereg ustaw i instytucji państwowych i samorządowych zajmujących się udzielaniem pomocy kredytowej, dalej ogromny wpływ Związków Zawodowych, a w końcu wiele projektowanych przez rząd kroków dla popierania wzrostu eksportu i produkcji — nie będzie dalekie od prawdy stwierdzenie, iż uzyskanie kredytu opartego na zdrowej kalkulacji, nie byłoby rzeczą trudną.

Na zakończenie niniejszego rozdziału wspomnieć jeszcze należy, iż (według danych z roku 1941) oprócz produkcji alkoholu, 35 branż przemysłowych podlegało licencjonowaniu. Najważniejszymi z nich to:

- Wyrób soku jabłczanego dla odsprzedaży.
- Wyrób produktów składowych azbestu i cementu, oraz cementu budowlanego.
- Wyrób bateryj i akumulatorów.
- Wyrób bibulek do papierosów.
- Wyrób makaronu w celu odsprzedaży.
- Wyrób ekstraktów słodowych.
- Wyrób radio-odbiorników.

Wyrób dętek i opon gumowych wszelkiego rodzaju.
 Wyrób mydła i proszku mydlanego.
 Wyrób drewnianych obcasów do obuwia.
 Sprzedaż wyrobów farmaceutycznych.
 Sprzedaż hurtowna i detaliczna ryb.
 Konserwowanie ryb.
 Sprzedaż hurtowna i detaliczna spirytusowych miesza-
 nek napędowych.

Przemysł budowlany.

W rozdziale I. przedstawiliśmy ogólnie potrzeby N. Zelandii jeśli chodzi o budownictwo mieszkaniowe. Powrót do normalnych warunków życia po wojnie spowoduje niewątpliwie, iż rząd zabierze się energicznie do usunięcia braków w tej dziedzinie. Z zastrzeżeniami poczynionymi w znanych powszechnie oświadczeniach rządu N. Zelandii i jego przedstawicieli co do możliwości imigracyjnych do tego kraju, przynajmniej na okres najbliższy — można powiedzieć, że jeśli kiedykolwiek powstałyby możliwości emigracji do Nowej Zelandii i możliwość zarobkowania w tym kraju, przemysł budowlany jest tą dziedziną, która przypuszczalnie najwięcej dodatkowych sił roboczych z zewnątrz mogłaby wchłonąć. Stąd też pokrótce poświęcamy trochę szczegółowych rozważań tej gałęzi przemysłu, opierając się na danych do roku 1940 a późniejszych tylko w przypadku, jeśli mają charakter mniej więcej stały, a nie przejściowy, spowodowany warunkami wojennymi i bezpośrednio powojennymi.

Przede wszystkim należy zacząć od stwierdzenia, iż przemysł budowlany nie podlega depresjom sezonowym ponieważ zima nie jest ostra. Następnie duże znaczenie ma fakt iż począwszy od 1937 r. udzielana jest pomoc państwowa pod różnymi postaciami zarówno dla budownictwa prywatnego jak i publicznego, a to częściowo w miejsce a częściowo obok budownictwa w zakresie robót publicznych. Państwowy Bank Rezerw posiada osobne konto kredytowe dla pożyczek udzielanych przez państwo na budownictwo. Roboty budow-

lane są w pewnym zakresie prowadzone przez państwo i samorządy, jednakże i w tych wypadkach w drodze kontraktów z firmami prywatnymi, których np. w 1941 r. było (głównych) 326. — Oprocentowanie pożyczek na budowę wynosi 3,1/2%.

Od 1935 r., dzięki pomocy ze strony państwa, zaznaczył się wzrost ruchu budowlanego, ale równocześnie nastąpił wzrost cen robocizny i materiału. Największy ruch budowlany zaznacza się w okręgach Auckland i Wellington.

Dla ilustracji podajemy następujące dane statystyczne: (rok 1939/40):

Ilość przedsiębiorstw zatrudnionych			
w przemyśle budowl.:	1.586
Liczba zatrudnionych robotników	15.853
Suma wynagrodzeń i zarobków	...	ŁNZ.	4.180.812
Koszt użytych materiałów	...	„	10.945.379
Wartość wzniesionych budowli	...	„	16.244.546
Średnia zarobków robotnika budowlanego w r. 1939/40	...	„	258
Przeciętnie tygodniowo	...	„	5. 6. 3.

Mieszkalnictwo cechują głównie małe domki jednorodzinne. Najpopularniejsze są cztero-pokojowe z kuchnią i przynależnościami. Takich domków wybudowano w 1939/40 — 3.229, podczas gdy np. bloków mieszkalnych zaledwie 94, a budynków dla przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych 344. Domów prywatnych w ogóle wybudowano w tym samym okresie 6.889.

Koszt wystawienia domku pięcio-izbowego wynosił w 1939/40 r.:

w okręgu Auckland	ŁNZ.	1.063
„ Wellington	„	1.162
„ Christchurch	„	997
„ Dunedin	„	1.133

Kończąc ten rozdział można stwierdzić, iż o ile w ramach zmian powojennych budownictwo będzie nadal otaczane tą samą troską, oraz jeśli tendencje wzrostu

handlu i przemysłu w nowych gałęziach utrzymają się — budownictwo i zawody z nim związane (cieśle, stolarze, murarze, ślusarze itd.) mogą liczyć na pewne powodzenie w poszukiwaniu pracy, albowiem w tych zawodach od 1935 r. odczuwano braki kwalifikowanych rąk roboczych.

Górnictwo.

Minerały wydobywane górniczo wliczone zostały w rozdziale I., oraz podkreślono ich znaczenie gospodarcze. Dodać należy jeszcze, że poszukiwanie minerałów jest licencjonowane, lecz cieszy się poparciem ze strony państwa, które zarówno pomaga w wykrywaniu minerałów jak i w razie stwierdzenia istotnych możliwości wydobywania, pomaga odkrywcy przez specjalnie w tym celu stworzone instytucje. Niemniej jednak górnictwo jako forma zarobkowania nie posiada wielkich widoków na przyszłość. Nawet zapotrzebowanie węgla nie jest całkowicie pokryte wydobyciem w kraju, skoro N. Zelandia rok rocznie przed wojną sprowadzała z Australii 110,000 ton węgla na potrzeby swoich gazowni.

Rzemiosło.

Niewiele można powiedzieć o rzemiośle w N. Zelandii i niewielkie są w nim widoki zarobkowania. Kraje o wysokiej stopie życiowej, kraje, których bogactwa naturalne i produkty rolnicze eksportowane są masowo — nie dają gruntu dla rozwoju rzemiosła w pojęciu polskim. Nowa Zelandia nie jest pod tym względem wyjątkiem. Fabryki mebli, fabryki gotowych ubrań, fabryki obuwia, fabryki rymarsko-siodlarskie itd. nie dają możliwości rozwoju dla drobnego, choćby najwyżej kwalifikowanego, rzemiosła. Nie znaczy to, aby ono zupełnie nie istniało; jednakże fakt, iż niepodobna znaleźć nawet najogólniejszych danych statystycznych mówi sam za siebie.

Ten stan rzeczy najlepiej zilustruje fakt iż ważna

nowela do ustawy o przedsiębiorstwach fabrycznych, wydana w roku 1936 — uznaje za „fabrykę” każde przedsiębiorstwo, w którym oprócz właściciela zatrudniona jest co najmniej jedna osoba.

Tak na przykład rozwinięte w Polsce rymarstwo i siodlarstwo wykazywało 76 warsztatów pracy w roku 1925, zatrudniając 434 pracowników, z wartością produkcji (z naprawkami włącznie) Ł. 239.709. — Ale nawet i te cyfry spadły w 1930 r., kiedy ilość warsztatów pracy wynosiła 74, robotników 287, a produkcja Ł. 154.114. . W następnych latach rymarstwo i siodlarstwo nie są już nawet notowane w rocznikach statystycznych. To samo odnosi się mniej więcej do innych rzemiosł. Jest oczywiście ustawa o rzemiośle, są dyplomy majstrów i okres praktyki (nie może przekraczać 5 lat, zależnie od zawodu) z nadzorem specjalnych organizacyj mieszanych (rządowo-samorządowo-zawodowych); wykwalifikowany jednak rzemieślnik rychło znajduje pracę w fabryce, w której — w ramach organizacyj związków zawodowych, wysokich i różnorodnych ubezpieczeń społecznych itd. — znajduje, acz może czasem skromniejsze, lecz pewniejsze warunki bytu, niż wolno wykonywując swoje rzemiosło.

Stąd też danych co do zarobków, liczby rzemieślników poszczególnych zawodów itd. należy szukać w dziale przemysłu fabrycznego. Tutaj dodamy tylko ponadto, iż np. instalatorów było w roku 1941 — 2.911, a np. masażystów (zawód licencjonowany zresztą specjalnie) — 344.

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GOSPODARCZEGO

Zmiany gospodarcze czasu wojny.

W dotychczasowych rozważaniach omówiliśmy możliwie najbardziej szczegółowo stan gospodarczy i socjalny oraz warunki pracy w Nowej Zelandii w okresie przedwojennym, a więc w czasie panujących w kraju normalnych warunków gospodarczych.

Nie trudno sobie wyobrazić, iż udział Nowej Zelandii w wojnie po stronie kraju macierzystego, W. Brytanii, — spowodował daleko idące zmiany socjalne i gospodarcze. Omówimy obecnie te ostatnie. Zmiany socjalne bowiem i warunki pracy, przeważnie nie utrzymują się i prawie z pewnością powrócą do przedwojennych norm, skoro ustała potrzeba podwojenia a nawet potrojenia wysiłku zarówno społecznego jak i indywidualnego. Niektóre jednak zmiany gospodarcze wykazują tendencje stabilizowania się i mogą spowodować korzystne warunki dla ewentualnej imigracji. Stąd też uważamy za konieczne pokrótce je opisać.

Przede wszystkim więc, prawie każdy rok wojny charakteryzował około 10%-wy wzrost produkcji w stosunku do poprzedniego roku. Wywołały go oczywiście potrzeby wojenne, głównie w dziedzinach: technicznej i mechanicznej, wyrobu obuwia i produkcji wełny. Nie można jednak pominąć mileczeniem zastrzeżenia, iż drobny odsetek wartości wzrosłej produkcji przypisać należy wyższym jej kosztom (podwyżka cen surowca i półfabrykatów oraz robocizny).

Ilustracją tego wzrostu jest wartość produkcji, która w 1942/43 r. wyniosła £NZ. 45.200.000 w porównaniu np. do 1938/39 r. kiedy wynosiła £NZ. 30.500.000

W ramach ogólnej sumy wartości produkcji za rok 1942/43, równowartość produkcji fabrycznej, wyniosła 27%.

Nie od rzeczy będzie dodać w tym miejscu również, iż Nowa Zelandia nie wyrabiała w zasadzie uzbrojenia i nie budowała w tym celu fabryk, a to głównie z powodu braku przemysłu stalowego i żelaznego, oraz braku należycie rozwiniętego pomocniczego aparatu i personelu technicznego. Produkcja więc zwiększyła się głównie w dziedzinie zapotrzebowania wojennego na tekstylia i obuwie. Z uzbrojenia produkowano tylko (m. inn.) moździerz, bomby, amunicję karabinową, menażki itp. . Jedna tylko fabryka wytwarzała samoloty ćwiczebne, a kilka firm produkowało różne części wyposażenia samolotów.

Natomiast dziedzinami, w których produkcja zwiększyła się zarówno co do ilości towarów jak i ich różnorodności, tudzież jeśli chodzi o towary przed wojną nie produkowane, były:

Wetna, bawełna, przędza, wyroby flanelowe, koce. — W tej dziedzinie wzrost produkcji nastąpił w drodze przedłużenia godzin pracy i ilości zmian w fabrykach; nowych przedsiębiorstw prawie nie było.

Powstała nieznaną dotychczas produkcja skarpet wełnianych, trykotów gimnastycznych dla dziewcząt oraz pończoch damskich ze sztucznego jedwabiu; dalej wzrosła produkcja gotowej odzieży dla kobiet, chusteczek, guzików rogowych i plastików. W wyniku zapotrzebowania na wojskowe czapki i berety w czasie wojny, obecnie zaspakajane są prawie zupełnie potrzeby rynku wewnętrznego w dziedzinie czapek, kapeluszy i innych rodzajów nakryć głowy zarówno dla mężczyzn, jak kobiet i dzieci.

Przy sposobności zwiększonego wyrobu ubuwia dla wojska, zwiększyła się również wytwórczość na potrzeby cywilne. Nowością w N. Zelandii w tej dziedzinie jest wyrób obuwia płóciennego na gumowych podeszwach. Wyroby pomocnicze jak file na pantofle nocne oraz

snurowadła do butów i bucików — są również nowymi przemysłami powstałymi w czasie wojny.

Powstała wytwórnia dywanów i chodników. Wyrabia się również namiastkę chodników kokosowych ze specjalnie preparowanego lnu.

Wzrosła dalej produkcja waliz, kufrów, torebek i pasków skórzanych damskich, oraz rękawiczek.

Dopiero w czasie wojny, rząd N. Zelandii powołał do życia, jako pomoc naukową dla przemysłu, Laboratorium do badań i doświadczeń w zakresie fizyki, wyposażając go nowoczesnie i bogato. Wkrótce po tym powstało osiem przedsiębiorstw wyrobu różnego rodzaju przyrządów technicznych, narzędzi, aparatów mierniczych itp.

W związku z budową mniejszych statków i łodzi na potrzeby wojenne, istniejące przed wojną niewielkie stocznie w Auckland i Port Chalmers — budujące wówczas głównie małe kutry i łodzie rybackie — znacznie się rozwinęły, budując poławiacze min, okręty patrolowe, barki, holowniki na potrzeby sojuszniczych sił morskich na Pacyfiku. Tu należy wspomnieć, iż budownictwo okrętowe przed wojną nie miało zbyt wielkiego znaczenia gospodarczego.

W dziedzinie elektro-techniki i elektro-mechaniki, rozwinęła się produkcja wywołana potrzebami gospodarstwa domowego, a więc lodówek i pralek elektrycznych, żarówek, odkurzaczy itd. Powstały również dwa przedsiębiorstwa produkujące transformatory elektryczne.

W dziedzinie potrzeb gospodarstwa domowego rozwinął się wyrób wani, miednic naczyń itd. (zarówno emaliowanych jak i porcelanowych), dalej łopat i widel ogrodniczych, kółek do wózków dzieciennych, łyżek, widelców, przyborów toaletowych itp.

W dziedzinie przetworów spożywczych rozwinął się ogromnie wyrób: piwa, biszkoptów, zup w puszkach, kondensowanego mleka, soków owocowych, octu itd.

Papier i wyroby piśmiennicze, które w dość znacznym

zakresie N. Zelandia sprowadzała przed wojną, zaczęto w czasie wojny wyrabiać na większą skalę.

Z nieznacznego przed wojną, wzrósł w czasie wojny wyrób azbestowych dachówek i kartonów; rozpoczęto wyrób dykty.

Nowym przemysłem czasu wojny jest przemysł mas plastycznych.

Jak więc widzimy, powstał szereg nowych gałęzi przemysłu, względnie nastąpił znaczny wzrost wytwórczości w dziedzinach bądź całkowicie bądź częściowo przed wojną zaniedbanych. Trudno oczywiście ocenić dokładnie, które z nich utrzymają się i w jakim stopniu. Spróbujmy rozpatrzeć pokrótce przypuszczalne możliwości.

Powojenne tendencje rozwojowe.

Na wstępie trzeba sobie zdać sprawę z czynnika, który jest już pewnikiem przy omawianiu gospodarczej przyszłości każdego kraju po wojnie. Jest nim fakt daleko posuniętych zmian w gospodarce wszystkich państw świata. Pomijając, iż (w kolejności wagi dla gospodarki światowej) Niemcy, Japonia i Włochy — a głównie w obecnym układzie stosunków pierwsze dwa kraje — znajdują się w wielu dziedzinach ich gospodarki narodowej pod nadzorem państw zwyciężczych, zmiany polityczno-socjalno-gospodarcze zaznaczyły się we wszystkich niemal krajach świata. Porozumienie zaś, jeśli chodzi o ład i porządek harmonijnej wymiany dóbr i surowców jeszcze nie nastąpiło, oraz niewiadomo czy i kiedy nastąpi. Przede wszystkim zaś, niewiadomo, czy narzucona wojną konieczność samowystarczalności prawie każdego państwa, przerodzi się w czynnik stały, a jeśli tak to w jakich dziedzinach i w jakim zakresie. Nie można też przewidzieć, czy głoszona szumnie współpraca gospodarza państw w ramach różnych międzynarodowych instytucji gospodarczych, oraz w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, stanie się instrumentem stałym i prawdziwym. Ustalenie się jednej z tych

form, będzie miało nieomal decydujący wpływ na gospodarkę każdego kraju, a więc i N. Zelandii.

Jak dotychczas jedno jest prawie pewne, jeśli chodzi o ten kraj: utrzymanie systemu kontroli importu i eksportu. W ogłoszonych we wrześniu i październiku roku 1944 oświadczeniach, zapewnili o tym premier i minister skarbu Nowej Zelandii.

Jak w każdym kraju, okres powojenny przyniesie wzrost zapotrzebowania ludności na wiele wyrobów i na kapitał. Zapotrzebowania na tani kredyt naturalnie wzrosło w czasie wojny i napewno banki kredytowe zachęcać będą swych dłużników do wszelkiej działalności zmierzającej do utrzymania pieniądza w ruchu, a między innymi zachęcać będą do czynienia zagranicą zamówień na towary gotowe i półfabrykaty. Jest więc pewna obawa, iż głód towarów może spowodować, że wymagania przekroczą bezpośrednią zdolność płatniczą N. Zelandii.

Z drugiej jednak strony, już w 1944 r. zaznaczył się objaw, że ludność kupuje mniej i z wahaniem w wyborze, zdając sobie sprawę, iż okres stosunkowo wysokich zarobków z czasu wojny, należy do przeszłości. Dalej zaś, naturalnym zjawiskiem jest, że ludność ma dosyć "namiastek" wojennych wszelkiego rodzaju i oczekuje na przedwojenny, dobry jakościowo towar.

Zakres więc do jakiego rząd N. Zelandii może zezwolić na zaspakajanie potrzeb wewnętrznych w drodze importu, zależeć będzie od wewnętrznych rezerw kapitałowych i wartości powojennego eksportu kraju. Tutaj znowu jest jasne, że pierwszeństwo w imporcie będą miały artykuły pierwszej potrzeby, surowce i półfabrykaty. To też czynnikiem decydującym będzie, czy N. Zelandia potrafi produkować swoje wyroby na wielką skalę i znajdować dla nich rynki zbytu.

Niepokojącym zjawiskiem ostatnich lat jest spadek hodowli żywca, głównie trzody chlewnej i owiec, a także bydła — głównie powodu braku nawozów sztucznych i rąk do pracy. W 1944 r. sprowadzono nawet pewną ilość żołnierzy ze strefy wojennej Pacyfiku i po

zdemobilizowaniu, odesłano ich do zawodów rolniczych i pokrewnych. Rozumiano bowiem, że kraj opierający swój eksport głównie na dobrach rolniczego pochodzenia musi o nie dbać przede wszystkim.

Jak wiemy głównym importerem jest W. Brytania. Przewidywania więc zmian w zakresie stosunków z nią, dają właściwy obraz przewidywanych zmian w ogóle. Czynniki gospodarcze zaś przewidują, że N. Zelandia, jako rynek eksportowy W. Brytanii, będzie się różniła od przedwojennego pod następującymi względami:

- a) nastąpi wyeliminowanie całkowite albo w znacznej mierze importu dóbr konsumpcyjnych, a w szczególności użytku osobistego i domowego;
- b) wzrośnie stosunkowo do spadku importu wyrobów gotowych, import surowców i półfabrykatów;
- c) w wyniku powojennych planów odbudowy i rozrostu gospodarczego, wzrośnie zapotrzebowanie na maszyny przemysłowe dla zmodernizowania dawnych i powołania do życia nowych przedsiębiorstw fabrycznych;
- d) wzrośnie zapotrzebowanie na maszyny i materiały (urządzenia) związane z zakładami użyteczności publicznej (gazownie, elektrownie, autobusy, tramwaje itd.).

Innymi czynnikami, które będą miały niewątpliwie duży wpływ na kształtowanie się powojennej gospodarki N. Zelandii, to rozmach Ameryki w zdobywaniu rynków zbytu oraz (dzięki rozwojowi lotnictwa) zbliżenie kontynentu Australii do N. Zelandii (Sydney-Auckland samolotem — 8 godzin) przejawione już np. w naradach przedstawicieli połączonych Izb Przemysłowo-Handlowych Nowej Zelandii z odnośnymi przedstawicielami Australii w 1944 r.

Przedstawiliśmy powyżej warunki, które oczywiście będą miały swój wpływ na rozmiary warsztatów pracy w poszczególnych gałęziach, a więc z kolei na zapotrzebowanie rąk do pracy, płace itd. Przechodząc z kolei

do bardziej szczegółowych rozważań, powiedzieć można co następuje :

Zniknie albo znacznie ograniczony będzie import wyrobów toaletowych, wyrobów farmaceutycznych, papierosów, zapalek, kapeluszy, czapek, obuwia, wyrobów modniarskich, żelazek elektrycznych, aparatów radiowych, lodówek, pieców, wanien, odkurzaczy, żarówek, bateryj, wyrobów ze skóry, wyrobów gumowych i sportowych, zabawek.

Wiele z nich zaczęto wyrabiać w czasie wojny na miejscu i to nawet (oczywiście za zgodą firm poprzednio je importujących) pod nazwami i markami handlowymi owych firm.

Jest dążeniem sfer przemysłowych kraju, aby N. Zelandia stała się samowystarczalna jeśli chodzi o zapotrzebowanie na wyroby włókiennicze.

Wyrób obuwia pokrywa prawie całkowicie zapotrzebowanie i to nawet jeśli chodzi o obuwie damskie.

Powstało wiele nowych, małych przedsiębiorstw rękawicznicznych. Jest to zupełnie nowy przemysł w N. Zelandii.

Założono przedsiębiorstwa "odwadniania" (dla celów konserwowych) owoców, jarzyn, mięsa i masła.

Powstała w r. 1941 fabryka wyrobów azbestowych nie mogła podolać zamówieniom. Z końcem tego samego roku założono drugą.

Powstało wiele wytwórni farb, lakierów, oleji — dalej nawozów sztucznych, a nawet produkcji soli w drodze wydobywania jej z wody morskiej (dotychczas N. Zelandia importowała sól całkowicie).

Powstała druga huta szklana (dotychczas N. Zelandia miała tylko jedną). Rozważane jest założenie wytwórni opon samochodowych i rowerowych.

Nowy dział — plastyki, posiada już wgl. będzie posiadać w najbliższym czasie 20 przedsiębiorstw.

Rząd projektuje popieranie odlewni i stalowni ; wiele robót publicznych (nowe linie kolejowe, nowe elektrownie, linie tramwajowe, budowa wielkiego gmachu dla pomieszczenia radia, nowe budynki dla

drukarni państwowej, nowe gazownie, urządzenia i linie telefoniczne i telegraficzne itd., itd.) jest projektowanych, a nawet już w drobnym na razie zakresie, rozpoczętych.

Jak więc widać z powyżej przedstawionego obrazu, Nowa Zelandia — jak zresztą wszystkie kraje — przygotowuje się do normalnego powojennego życia, planuje swoje uprzemysłowienie, wzrost swej produkcji rolniczo-hodowlanej, szuka rynków zbytu i — oczywiście — jak najdalej chce się usamodzielnić, uniezależnić w drodze samowystarczalności w wielu dziedzinach produkcji obliczonej na potrzeby wewnętrzne. Wykonanie tych planów nie będzie we wszystkich dziedzinach łatwe. Poważne hamulce, to : 1) brak własnych, naturalnych surowców, 2) wysokie stosunkowo płace i krótkie godziny pracy, 3) mały, mało chłonny rynek wewnętrzny (tylko ok. 1.650.000 mieszkańców) — i wreszcie 4) brak naturalnych, oczywistych rynków zbytu.

Możliwości osiedleńcze.

Jakież z tego wszystkiego, co w ramach broszury powiedziano, wnioski, jeśli chodzi o znalezienie pracy w Nowej Zelandii ?

Wydaje się właściwe powiedzieć kilka słów o dotychczasowej imigracji do N. Zelandii.

Biorąc pod rozwagę czasokres od 1 kwietnia do 31 marca (następnego roku), dane jeśli chodzi o imigrację tuż przed wojną były następujące :

1938/1939 — do N. Zelandii przybyło	746 osób
1939/1940 — „ „	1559 „
1940/1941 — „ „	414 „

W powyższych liczbach mieści się Polaków :

1938/39 — 27, 1939/40 — 29, 1940/41 — 3.

Na przestrzeni od 1931 do 1940 roku obywatelstwo w drodze naturalizacji otrzymało :

411 Jugosłowian	158 Włochów	130 Duńczyków
90 Szwedów	79 Norwegów	51 Polaków

42 Amerykanów — oraz reszta, mniejszych liczbowo narodowości — *razem* 1.382 osoby.

Dodać trzeba, że w porównaniu z poprzednimi latami, w okresie 1930/31 — 1940 liczba imigrantów stale się zmniejszała.

Z wyjątkiem osób, przyjętych przez Nową Zelandię w ramach tzw. planowanej (czyli wspomaganej przez rząd) imigracji (bardzo małe liczby) — warunkiem naturalizacji jest zamieszkanie w Wielkiej Brytanii lub którymsz z Dominów Brytyjskiej Wspólnoty Narodów co najmniej przez 5 lat, w czym przynajmniej 1 rok w Nowej Zelandii. Z innych warunków wyliczamy najważniejsze: władanie dostatecznie językiem angielskim, oświadczenie woli zamieszkania i pozostania w Nowej Zelandii, a wreszcie złożenie przysięgi (przrzeczenia) lojalności wobec państwa. Koszt przejazdu z Wielkiej Brytanii wynosi około £. 50 i w wypadkach imigracji planowanej jest pokrywany przez rząd nowozelandzki.

Na pytanie, czy w chwili obecnej N. Zelandia pragnie imigracji, można odpowiedzieć pozytywnie, opierając się oczywiście na wypowiedziach jej oficjalnych przedstawicieli. Kwestia masowej imigracji nie wchodzi jeszcze w rachubę. Nie ustał jeszcze — jak wiadomo — powrót wszystkich obywateli kraju, wysłanych poza granice w związku z działaniami wojennymi, oraz rodzin, które założyli zagranicą. W kwestii masowej imigracji Polaków — brak wiadomości nawet po odbytej niedawno konferencji premierów Dominów Brytyjskich w Londynie. Pośrednio uzyskiwane wiadomości wskazują, iż sprawa ta była omawiana — jednakże wyniki debat nie są znane. Imigracja indywidualna jest również prawie — że niemożliwa, przynajmniej w chwili obecnej. Niemniej jednak, pod warunkiem rozwiązania zagadnienia Polaków chcących emigrować do N. Zelandii — jako całości — w wyniku rozważań niniejszej broszury można powiedzieć, iż uczciwy, pracowity i mający ustaloną już w świecie markę dodatnią rzemieślnik, górnik, pracownik rolny, technik, mechanik, znajdzie napewno źródło utrzymania dla

siebie i rodziny. Z danych w poprzednich rozdziałach przytoczonych, nietrudno czytelnikowi zorientować się jakie branże i dziedziny będą potrzebowały wykwalifikowanych rąk do pracy. Jeśli bowiem chodzi o chłonność kraju — przy odpowiedniej rozbudowie rolnictwa, hodowli, dawnych i nowych gałęzi przemysłu, rozbudowie w konsekwencji handlu na potrzeby wewnętrzne i zewnętrzne — Nowa Zelandia jest w stanie już obecnie wyżywić ponad 6 milionów ludzi na wysokiej stosunkowo stopie życiowej, a pomieścić w ogóle, mogłaby przy sprzyjających warunkach, do 20 milionów ludności.

Arch. Emigracji
Biblioteka

Główna
UMK Toruń

1385187

Biblioteka Główna UMK

300020981596

Arch. Emigracji
Biblioteka

Główna
UMK Toruń

1385187

Biblioteka Główna UMK

300020981596